

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Historický ústav

Johana Šílená

Filmové zpracování a historická realita

Bakalářská práce

Autor:	Radka Číhařová
Studijní program:	B7105 Historické vědy
Studijní obor:	Prezentace a ochrana kulturního dědictví
Vedoucí práce:	Mgr. Lenka Doová, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Radka Číhařová

Studium: F15BP0194

Studijní program: B7105 Historické vědy

Studijní obor: Prezentace a ochrana kulturního dědictví

Název bakalářské práce: Johana Šílená - filmové zpracování a historická realita

Název bakalářské práce AJ: Joanna the Mad - Film Processing and Historical Reality

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zaměřuje na komparaci filmového zpracování známé španělské panovnice Johany Šílené s realitou. Hlavním audiovizuálním médiem je film Juana la Loca, který byl natočen režisérem Vincentem Arandou v produkci Canal+ Espana, Enrique Cerezo Producciones Cinematográficas S. A. v roce 2001. Práce bude mapovat a porovnávat životní etapy Johany, které jsou obsaženy ve filmové verzi. Práce se zaměří na neobvyklý osud Johany Kastilské, španělské princezny a dcery katolických monarchů, její osudovou svatbu s Filipem I. Sličným Habsburským a jejich následný vztah. Dále se zaměřuje na její psychickou nemoc, díky které dostala ne zrovna lichotivý přídomek Šílená.

Prameny -BERNÁLDEZ, Andrés, Memorias del reinado de los Reyes Católicos, ed. Manuel Gómez Moreno Juan de M. Carrizo, Madrid, 1962. -Corpus documental de Carlos V, ed. Manuel Fernández Álvarez, Salamanca, Universidad, 1973-1981. -Colección de Documentos Inéditos para la Historia de Espana, t. VIII, ed. Miguel Salvá, Madrid, 1846. -VITAL, Laurent, Viajes de extranjeros por Espana y Portugal, ed. José García Mercadal, Madrid, 1952. Primární literatura -ARAM, Bethany, La Reina Juana gobierno. Piedad y dinastía, Madrid, Marcial Pons, 2001, ISBN: 84-95379-31-7. -CANTALAPIEDRA, Luis, Juana la Loca. Reina de España, Madrid, Edimat, 2005, ISBN: 84-9764-746-7. -FERNANDEZ ÁLVARES, Manuel, Jana Šílená. Zajatkyně z Tordesillasu, Litomyšl, Paseka, 2002, ISBN: 80-7185-475-1. -GOMEZ, María, Juana of Castile. History and Myth of the Mad Queen, Lewisburg, Bucknell University Press, 2008, IBN: 9780838757048. -ZALAMA, Miguel Ángel, Vida cotidiana y arte en el palacio de la reina Juana I en Tordesillas, Valladolid, Universidad de Valladolid, 2000, ISBN: 84-8448-072-0. -ZALAMA, Miguel Ángel, Juana I.: arte. Poder y cultura en torno a una reina que no gobernó, Madrid, Centro de Estudios Europa Hispánica, 2010. ISBN: 9788493677626. Sekundární literatura -GRÖSSING, Sigrid-Maria, Lásky trůnu habsburského, Praha, Melantrich, 1992, ISBN: 80-7023-136-X. -LEITNEROVÁ, Thea. Zlaté nevěsty Habsburků. Věnem k moci. Praha, Ikar, 2002, ISBN 80-7202-999-1. Audiovizuální medium -Vincente Aranda, Juana la Loca, Canal+ Espana, Enrique Cerezo Producciones Cinematográficas S.A., Španělsko, 2001.

Garantující pracoviště: Historický ústav,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Lenka Doová, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. Martin Šandera, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 18.12.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala pod dohledem
vedoucího bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

.....

Podpis autora práce

Ráda bych touto cestou poděkovala paní Mgr. Lence Doové, Ph.D., za její vstřícný přístup a odborné rady během psaní bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat i Referátu zahraničních styků Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové za motivaci k výjezdu do Španělska. V neposlední řadě děkuji mé rodině a mým přátelům, kteří byli mou oporou při psaní bakalářské práce.

Anotace

ČÍHAŘOVÁ, Radka. *Johana Šílená – filmové zpracování a historická realita*. Hradec Králové: Filozofická fakulta. Univerzita Hradec Králové, 2018. s. 50. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zaměřuje na komparaci filmového zpracování známé španělské panovnice Johany Šílené s realitou. Hlavním audiovizuálním médiem je film *Johana Šílená*, který byl natočen režisérem Vincentem Arandou v produkci Canal+ España, Enrique Cerezo Producciones Cinematográficas S. A. v roce 2001. Práce bude mapovat a porovnávat životní etapy Johany, které jsou obsaženy ve filmové verzi. Práce se zaměří na neobvyklý osud Johany Kastilské, španělské princezny a dcery katolických monarchů, její osudovou svatbu s Filipem I. Sličným Habsburským a jejich následný vztah. Dále se zaměřuje na její psychickou nemoc, díky které dostala ne zrovna lichotivý přídomek Šílená.

Klíčová slova: Johana Kastilská, Juana la Loca, Filip I. Kastilský, Španělsko, 15. -16. století

Annotation

ČÍHAŘOVÁ, Radka. *Joanna the Mad – Film Processing and Historical Reality*. Hradec Králové: Philosophical faculty. University of Hradec Králové, 2018. 50 pp. Bachelor Degree Thesis.

This bachelor's thesis focuses on the comparison of film processing known Spanish monarch Johanna the Mad with reality. The main audio-visual medium is film *Johanna the Mad*, which was filmed by director Vincent Aranda produced by Canal+ España, Enrique Cerezo Producciones Cinematográficas S. A. in 2001. Work will map and compare the life stages of Johana, which are contained in the film version. Work will focus on the unusual fate of Johana Castilian, Spanish princess and daughter of the Catholic Majesties, the fateful wedding to Philip I. the Handsome of Habsburg and their subsequent relationship. Furthermore, I would like to focus on her mental illness, through which came none too flattering epithet Mad.

Keywords: Joanna of Castile, Juana la Loca, Phillip I. of Castile, Spain, 15th -16th centuries.

Obsah

Úvod.....	1
1. Osobnost Johany Šílené jako inspirace pro drama	5
2. Film Johana Šílená	5
2.1. Výběr hlavních herců	8
2.2. První část filmu: Cesta do Flander	10
2.3. Druhá část filmu: Svatba s Filipem Sličným.....	13
2.4. Třetí část filmu: Sled událostí ve Španělsku	15
2.5. Čtvrtá část filmu: Život na bruselském dvoře v letech 1497-1504	15
2.6. Část chybějící ve filmu: První cesta arcivévodů do Španělska.....	18
2.7. Pátá část filmu: Život na bruselském dvoře v letech 1504-1506	26
2.8. Šestá část filmu: Cesta Filipa a Johany do Španělka	28
2.9. Sedmá část filmu: Filipova smrt a uvěznění Johany v Tordesillas	32
Závěr	38
Seznam pramenů a literatury	42
Přílohy.....	45

Úvod

Předkládaná bakalářská práce je zaměřena na komparaci filmového zpracování *Johany Šílené (Juana la Loca)*, režírovaného Vincentem Arandou, s historickou realitou. Mapován je hlavně Johanin život od roku 1496 do roku 1509, který je zachycen ve filmovém zpracování.

Johana Šílená (1479-1555) byla dcerou Isabely Kastilské (1451-1504) a Fernanda Aragonského (1452-1516). Stala se důležitým článkem jejich sňatkové politiky, kdy si v rámci dvojí smlouvy s císařem Maxmiliánem Habsburským vzala jeho syna Filipa Habsburského. Po sňatku se v odloučeném nizozemském prostředí projevil depresivní stav spojený s žárlivostí na manžela. Jako třetí dítě španělských monarchů jí nebyl připisován žádný nárok na Kastilské a Aragonské království, ale po úmrtí její sestry Isabely a bratra Jana se Johana stala dědičkou. Po návratu na Pyrenejský poloostrov se její deprese ještě prohloubily s předčasným úmrtím manžela Filipa v roce 1506, kdy se odmítala odloučit od jeho těla. Pro její nevyrovnaný psychický stav se stala obětí politických intrik, přestože se jednalo o inteligentní a cílevědomou ženu. Částí se na tom podílel její nezáměr o politické dění. Mezi lety 1504-1555 byla oficiálně kastilskou královnou, ale funkci nikdy nevykonávala. Regentskou vládu zastával její otec Ferdinand a poté její syn Karel. Johana byla od roku 1509 násilně držena v izolaci v paláci v Tordesillas až do své smrti v roce 1555.

V první polovině 19. století během španělského romantismu se stala jednou z nejznámějších osobností španělských dějin. Během těchto let došlo k přikrášení Johanina života a zveličení některých aspektů její osobnosti jako například: sklony k nekrofilii, porod na latríně a překousnutí pupeční šňůry nebo kojení vlastních dětí. Její záhadný osud dodnes přitahuje umělce i historiky, ale paradoxně k jejímu životu chybí dostatek pramenů a seriózních studií.

Většina pramenů je vydána v edicích a jsou dostupné ve španělské Národní knihovně v Madridu. Během mé pracovní stáže na podzim 2017 v rámci programu Erasmus+ jsem se věnovala studiu zmíněných edic. Stěžejní pramen, který zachycuje Johaninu cestu do Flander a sňatek s Filipem, napsal kronikář Lorenzo de Padilla. Jeho

soubor zápisů byl pod jménem *Crónica de Felipe I, Llamado el Hermoso, escrita por don Lorenzo de Padilla y dirigida al emperador Carlos V.*¹ zařazen do edice doprovodných dokumentů k historii Španělska. Johanin život ve Flandrech a soužití s manželem jsou dokumentovány jen ze strany španělských vyslanců Tomáse de Matieza a Gutierre Goméze de Fuensalidy. Bohužel neinformují o všedním životě Johany, ale spíše o státnických záležitostech. Korespondence mezi Tomásem de Matiezem a Isabellou Kastilskou je shromážděna Antoniem Rodríguezem Villou, jedním z prvních historiků zajímající se o osobnost Johany, a vydána pod názvem *Bosquejo biográfico de la reina doña Juana* v roce 1874.² Valná část dopisů a zpráv od Gutierre Goméze de Fuensalidy, španělského velvyslance v Nizozemí, Anglii a Svaté říši římské národa německého, byla publikována jako *Corespondencia (1496-1509)* v roce 1907.³ První cestu arcivévodů do Španělska a jejich pobyt popsal Antonio de Lalaing⁴ a druhou cestu do Španělska mapuje anonymní kronikář zřejmě z Filipovy vlámské družiny.⁵ Obě cesty jsou publikovány v edici *Viajes de extranjeros por España y Portugal*. Podstatným pramenem je také zpráva o úmrtí Filipa, kterou velice podrobně zaznamenal doktor Parra.⁶ Dalším zcela stěžejním pramenem jsou dopisy od Pedra Mártira de Anglería, jeho jméno v původním italském znění je Pietro Martire d'Anghiera, ale já v práci používám španělskou verzi jména. Tyto dokumenty mapují Johanino chování a rozhodnutí po smrti manžela a vyšly pod názvem *Epistolario* jako součást doprovodných dokumentů k historii Španělska.⁷

Primární literatura se skládá zejména ze studií dnešních historiků. Jedna z nejpodrobnějších je kniha od americké historičky Bethany Aram pojmenovaná *La Reina Juana gobierno, piedad y dinastía*, která se ve své studii snaží vyvracet mýty

¹¹ Lorenzo de PADILLA, *Crónica de Felipe I. llamando el Hermoso*, ed. Miguel Salvá, Colección de Documentos Inéditos para la Historia de España, VIII., Madrid 1846.

² *Bosquejo biográfico de la reina doña Juana*, ed. Antonio Rodríguez Villa, Madrid 1874.

³ Gutierre Gómez de FUENSALIDA, *Correspondencia (1496-1509)*, ed. Jacobo Fitz-James Stuart y Falcó, Madrid 1907.

⁴ Antonio de LALAING, *Primer viaje de Felipe el Hermoso a España en 1501*, ed. J. García Mercadal, *Viajes de extranjeros por España y Portugal*, I., Madrid 1952.

⁵ *Segundo viaje de Felipe el Hermoso a España*, ed. J. García Mercadal, *Viajes de extranjeros por España y Portugal*, I., Madrid, 1952.

⁶ PARRA, *Carta sobre la muerte de Felipe el Hermoso*, ed. Miguel Salvá, Colección de Documentos Inéditos para la Historia de España, VIII., 1846, Madrid.

⁷ Pedro MÁRTIR DE ANGLERÍA, *Epistolario*, ed. José Lopéz de Toro, *Documentos para la Historia de España*, IX, Madrid 1953.

o osobnosti Johany.⁸ Další studií přeloženou do češtiny je kniha od Manuela Fernandéze Álaréze, s názvem *Jana Šílená, zajatkyně z Tordesillas*.⁹

Sekundární literatura se zaměřuje na Johaniny současníky a rodinné příslušníky – například na její rodiče Isabelu Kastilskou, Ferdinanda Aragonského¹⁰ a její sestru Kateřinu Aragonskou¹¹, první manželku anglického krále Jindřicha VIII.

Některé etapy Johanina života jsou stále předmětem bádání dnešních historiků. Na toto téma se specializují hlavně španělští odborníci, ale najdou se mezi nimi i výjimky. Jako první příklad bych uvedla německého hispanistu Ludwiga Pfandla (1881-1942), který se však neblaze zasloužil o rozšíření některých nepravdivých romanistických představ o Johaně.¹² Dalším příkladem je již zmíněná americká historička Bethany Aram, která pracuje i s dokumenty z flanderského prostředí a vyplňuje tak málo zmapovaný Johanin život po svatbě s Filipem Habsburským. Většina španělských historiků pracuje jen se španělskými prameny a cizojazyčné zdroje opomíjí.

V českém prostředí jsou Johana Šílená a obecně španělské dějiny často opomíjenými tématy. Důkazem mohou být jen dvě knihy v českém překladu. Johana je často zmiňovaná jako prababička Rudolfa II., který po ní zřejmě zdědil některé psychické problémy.

Téma jsem vybrala hlavně z důvodu mého studijního pobytu a stáže ve Španělsku, které podnítilo můj hlubší zájem o španělské dějiny a osobu Johany Šílené. Jako studentka oboru Presentace a ochrany kulturního dědictví jsem se rozhodla zaměřit právě na komparaci života Johany s filmem. Film je jedním z prezentačních prostředků historie a na tomto médiu chci ukázat divákovi, které scény ze života španělské královny jsou pravdivé a které nikoliv, a poukázat na smyšlenost scén a záměrnou dramaturgii děje scénáristy. V práci jsem použila hlavně metodu komparace filmových scén s pramenným materiálem a jejich následnou interpretaci. Všechny prameny, které

⁸ Bethany ARAM, *La Reina Juana gobierno. Piedad y dinastía*, Madrid 2001.

⁹ Manuel FERNANDEZ ÁLVARES, *Jana Šílená. Zajatkyně z Tordesillas*, Litomyšl 2002.

¹⁰ Miguel Ángel LAREDO QUESADA, *Španělsko katolických králů*, Praha 2003.

¹¹ Norah LOFTS, *Katarína Aragónska*, Bratislava 1987.

¹² Ludwig PFANDL, *Juana la Loca*, Madrid, 1977.

jsou citovány v práci jsem překládala sama a do příloh jsem zařadila mnou pořízenou fotografickou dokumentaci z lokací, kde se film natáčel. Ve španělštině zní jméno Johany Šílené jako Juana la Loca, někdy se její jméno překládá také jako Jana, ale já jsem zvolila záměrně označení Johana, abych dosáhla shody s filmovým zpracováním.

1. Osobnost Johany Šílené jako inspirace pro drama

Johana Kastilská (1479-1555) se během španělského romantického hnutí v první polovině 19. století stala velice oblíbenou historickou postavou. Obraz pozapomenuté královny španělských dějin nabyl až mýtických rozměrů. Její životní osud se stal inspirací mnohým historikům, romanopiscům a malířům.¹³ Jedním z nich byl i dramatik Manuel Tamayo y Baus (1829-1898), který v roce 1855 napsal tragédii s názvem *Šílenství z lásky (Locura de amor)*.¹⁴ Jedná se o divadelní drama o pěti dějstvích, které je inspirované životem Johany. Nutno dodat, že během romantismu se vytvořil až zveličený kult Johaniny osobnosti, který ji vykresluje jako přehnaně žárlivou a se sklonem k nekrofilii. Právě během této éry získala přídomek Šílená.¹⁵

Úspěšné drama *Šílenství z lásky* bylo v roce 1948 zfilmované pod taktovkou režiséra Juana de Orduña (1900-1974).¹⁶ Dalším filmovým zpracováním, které je však už jen volně založeno na divadelní hře, je film *Johana Šílená (Juana la Loca, 2001)*.¹⁷

2. Film Johana Šílená

Film *Johana Šílená* režírovaný Vincentem Arandou (1926-2015) je historické drama. Aranda byl jedním z nejlepších španělských režisérů specializujících se na milostné psychologické drama, a právě tyto aspekty osud Johany rozhodně nepostrádá.

Scénář má retrospektivní schéma. Začíná v roce 1554, kdy již v pokročilém věku Johana Šílená (1479-1555) vypráví svůj životní osud, který započal odjezdem

¹³ Opera *Doña Juana la Loca* od Emilia Serrana, dále obraz *La demencia de doña Juana de Castilla* od Lorenza Vallése, dále drama *Juana la Loca Tragedia en Cuatro Actos* od Santiaga Sevilly, dále obraz *Doña Juana la Loca* od Francisca Pradilly.

¹⁴ <http://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/la-locura-de-amor--0/html/> [citováno dne 11. 4.2018].

¹⁵ Juan Navarro, SANTIAGO, *La Madre Patria enajenada. Locura de amor. De Juan de Orduña. Como alegoría nacional*, Hispania, 88 (1), 2005, s. 204.

¹⁶ Film produkovala společnost Compañía Industrial Film Español S.A. (CIFESA); Juan Navarro, SANTIAGO, *La Madre Patria enajenada. Locura de amor. De Juan de Orduña. Como alegoría nacional*, Hispania, 88 (1), 2005, s. 204.

¹⁷ Film měl španělskou premiéru 28. září 2001. Byl produkován společností Canal+ España, Enrique Cerezo Producciones Cinematográficas S. A., která do natáčení investovala 4 800 000 eur.; Juan Navarro, SANTIAGO, *La Madre Patria enajenada. Locura de amor. De Juan de Orduña. Como alegoría nacional*, Hispania, 88 (1), 2005, s. 214.

ze španělského přístavu Laredo v srpnu 1496. Infantka odjela do Flander na svatbu se svým budoucím manželem Filipem Sličným – arcivévodou rakouským a vévodou burgundským. Svoje první setkání zpečetili okamžitou svatbou. Zprvu se jejich manželství zdálo být šťastné, ale poté se projevila Johanina psychická nemoc a Filipovo záletnictví, které Johana, hluboce zamilovaná do Filipa, nemínila tolerovat. V roce 1504 po smrti Isabely Kastilské byla Johana ustanovena dědičkou a královnou Kastilie a Filip získal jen titul královského manžela. Pár se vrátil do Španělska, kde se Johaniny psychické stavy zhoršily. Místo řešení státnických otázek a povinností se zabývala Filipovou nevěrou. Filip chtěl využít Johaniny neschopnosti vládnout a prohlásit ji za nesvéprávnou, ale poté náhle za nejasných příčin 25. září 1506 umírá v Burgosu. Přál si být pohřben v Granadě na jihu Španělska, a tak Johana započala pohřební průvod, ale nikdy nedosáhla svého cíle. Její otec Ferdinand Aragonský ji v roce 1509 nechal zavřít do paláce v Tordesillas, kde rakev svého manžela uložila do kláštera sv. Kláry. Všichni očekávali brzké úmrtí Johany, ale ta zde žila až do své smrti v roce 1555.

Vincente Aranda, režisér a scénárista v jedné osobě, zařadil do svého filmu totožné vedlejší postavy jako v divadelní hře Manuela Tamaye y Bause. Hlavním příkladem je kapitán Alvaro de Estuñiga – přítel Johany z jejích mladých let. Tato postava je zcela fiktivní. Další smyšlenou postavou je doña Elvira – hlavní dvorní dáma Johany. Podle pramenů Johana neměla žádné dvorní dámy, protože nesnášela ostatní ženy a vyhýbala se kontaktu s nimi.¹⁸ Třetí vymyšlenou postavou je Filipova maurská milenka, která má v dramatu jméno Aldara, ale ve filmovém zpracování dostala pojmenování Aixa. Následující skupina postav jsou historicky podložené osoby, které se objevují jak v dramatu, tak ve filmovém zpracování. Filibert de Vere, který je jedním z Filipových nejvěrnějších rádců. Další osobnosti tvoří hlavně kastilskou opozici z řad nejvyšší šlechty: kastilský admirál – Fadrique Enríquez de Velasco (1485–1538), Juan Manuel de Villena y de la Vega (? – 1543) a Diego López Pacheco y Portocarrero (1447–1529) – markýz z Villeny.

¹⁸ *Segundo viaje de Felipe el Hermoso a España*, ed. J. García Mercadal, Viajes de extranjeros por España y Portugal, I., Madrid, 1952, s. 605-606.

Sám Aranda uvádí v titulcích na konci filmu, že scénář filmu je volně inspirován divadelní hrou. Hlavní paralela je zřejmá v několika scénách. První se objevuje v čase 00:46:00, kdy Johana společně s doňou Elvírou čeká a vyhlíží Filipa, který má přijet z lovu. Během jejich rozhovoru Johana sděluje své podezření z manželovy nevěry. V další scéně Filipa a jeho maurské milenky v čase 00:53:00 jsou totožné dialogy, kde Filip své milence slíbí místo královniny dvorní dámy pod jménem Beatriz. Následují další scény v intervalu 1:21:00 – 1:37:55, kdy se Johana má věnovat přijímání představitelů šlechty, ale ona se raději zabývá rozpoznáváním písma svých dam a identifikací milenky svého manžela. Následuje scéna s Filipovou milenkou a poté sněm, kdy chtějí Johanu prohlásit za nesvéprávnou, ale Johana se objeví a projeví svůj zdravý úsudek a svůj výstup zakončí slovy: „*Šílená královna se loučí*“.¹⁹ Poslední totožná scéna je v čase 1:42:05 – 1:47:20, kdy Johana mluví s lékařem o Filipově nemoci a Filip leží na smrtelné posteli, kde prosí Johanu o odpuštění.

Arandův štáb vybral lokace pro natáčení ve španělských městech, které vynikají nenarušeným historickým rázem – Toledo, Burgos, León, Jávea, Sigüenza, Barajas, Huelva, El Pular, Tamanca del Jarama, dále v Portugalsku, a to hlavně ve města Guimarães a Batalha.

Film získal mezinárodní úspěch a zařadil se mezi nejsledovanější španělské snímky. Byl nominován na 16. ročník cen Goya²⁰ ve dvanácti kategoriích: nejlepší film, režisér, hlavní herečka, vedlejší herečka, hudba, kamera, střih, kostýmy, masky a účesy a zvuk. Ale vyhrál jen ve třech kategoriích: Pilar Lopéz de Ayala v kategorii *hlavní herečka*, Javier Artiñano v kategorii *nejlepší kostýmy* a Mercedes Guillot a Miguel Sesé v kategorii *nejlepší masky a účesy*. Snímek byl také nominován na Oskara Španělskou filmovou akademií.²¹

¹⁹ Ve filmu v čase 1:37:50.

²⁰ Ceny Goya jsou ocenění udělované španělskou Akademií umění a kinematografických věd od roku 1987. Je ekvivalentem například Českých lvů.

²¹ https://elpais.com/cultura/2001/11/12/actualidad/1005519601_850215.html [citováno dne 28. 2. 2018].

2.1. Výběr hlavních herců

Hlavní postavu ztvárnila španělská herečka Pilar Lopéz de Ayala, která je Johaně vzhledově podobná. Dokázala tak přesvědčivě vystihnout charakter kastilské infantky. Současníci Johanu označují jako tu nejpůvabnější z dcer Isabely Kastilské.²² Byla menší a drobnější postavy a velice se podobala své babičce z otcovy strany – Janě Enríquez, proto jí někdy sama Isabela přezdívala „*Moje tchýně*“.²³ Její podobu můžeme vidět na portrétu od Juana de Flandes, který je dnes uložen ve vídeňském Uměleckohistorickém muzeu. Tato podobizna zřejmě vznikla před srpnem 1496 na objednávku v rámci jednání katolických monarchů s císařem Maxmilianem I. Habsburským²⁴ o sňatku Johany a Filipa a portrét byl poslán na flanderský dvůr. Malba vyobrazuje Johanu jako mladou půvabnou dívku s čistou pletí a velkýma očima.²⁵

Do role Johanina manžela byl vybrán italský herec Danile Liotti, který velice dobře vystihuje vzhled a chování Filipa Habsburského. Dokladem podoby je nám první podobizna Filipa, kterou máme od Mistra Legendy svaté Máří Magdalény, kterou můžeme najít v pařížském Louvru. Portrét zachycuje mladíka oblečeného podle tehdejší módy a se světle hnědými vlasy, které mu sahají až na ramena. Na jeho krku můžeme vidět Řád zlatého rouna, který zdědil po svém dědečkovi a burgundském vévodovi Karlu Smělém (1433–1477).²⁶

O Filipově povaze, vzhledu, ale i zálibách se po jeho smrti v září 1506 zmiňuje kronikář Lorenzo de Padilla následovně: „*Princ byl svobodomyšlný, šlechtetný, odvážný, rozhodný, vysoké postavy a mohutný. Měl velmi jemnou tvář, krásné a jemné oči, chrup měl poněkud zpustošený, velké bílé dlaně a nejkrásnější nehty, které kdy byly na člověku viděny. Velice zručný ve střelení ze zbraní, jak z kuše, tak i z kulovnice. Jezdil moc dobře na koni na různých sedlech. Byl velmi dobrý hráč: hrál všechny volnočasové hry a byl nadšený do míčových sportů. Byl velice přátelský ke svým*

²² Lorenzo de PADILLA, *Crónica de Felipe I. llamando el Hermoso*, ed. Miguel Salvá, Colección de Documentos Inéditos para la Historia de España, VIII., Madrid 1846, s. 30.

²³ Sigrid-Maria GRÖSSING, *Lásky trůnu habsburského*, Praha 1992, s. 28.

²⁴ Otec Filipa Sličného Habsburského.

²⁵ Manuel FERNANDEZ ÁLVARES, *Jana Šílená. Zajatkyně z Tordesillasu*, Litomyšl 2002, s. 44.

²⁶ Tamtéž.

*sluhům a zdvořilý ke všem. Jedl a pil střídmě.*²⁷ Úryvek z pramene poukazuje na Filipovu vysokou a mohutnou postavu a jemnou tvář. Jeho záliby, kterými byl hlavně lov a míčové hry. Dále poukazuje na jeho řádnou životosprávu – co se životního stylu týče.

Dalším pozorovatelem byl velvyslanec Benátské republiky, Vincente Quirini, který potkal Johanu a Filipa během jejich cesty po Kastilii: „*Tento princ tak vysoký a vznešený, a tak ctnostný byl oženěn s ženou tak žárlivou (ačkoli dosti půvabnou a velmi vznešenou a dědičkou tolika království). Ta, která svou žárlivostí trápila svého manžela do takové míry, že chudák nešťastný se nemohl těšit z ničeho.*“²⁸ V úryvku shodně popisuje Filipa jako předcházející kronikář Padilla. Navíc se zmiňuje o pěkném vzhladu Johany, ale poté ukazuje na její žárlivost. Oba dva pisatelé byli uchvázeni Filipovým šarmem což dokazuje příhodnost Filipova získaného přídomek „*Sličný*“. Proto byl zcela výstižný výběr vysokého a charismatického herce, který odpovídá popisům obou kronikářů.

Španělský velvyslanec Gutierre Gómez de Fuensalida je v popisu Filipových vlastností z roku 1498 více skeptický: „*Radostný a přítel večírků a špatného doprovodu, vášnivý do lovu, s nechutí ke státnickým povinnostem, které přenechává raději svým rádcům. Raději se vzdaluje a je nestálý, zcela ovlivněn svými milci.*“²⁹ Velvyslanec mu v úryvku vytýká hlavně jeho prostopášnost a nevoli k politickým

²⁷ „*Fue Príncipe muy liberal, magnánimo, esforzado, animoso, de alta estatura, y abultado. Tenía muy gentil rostro, hermosos ojos y tiernos, la dentadura algo estragada, muy blanco rojo, las manos por excelencia largas y albas, y las uñas más lindas que se vieron á persona, y muy diestro en todos los ejercicios de las armas, así con la ballesta como con escopeta. Cabalgaba muy bien á caballo á todas sillas: era muy buen justador: jugaba á todos juegos de pasatiempos, y era más aficionado á la pelota que á otro ninguno. Era muy amigo de sus criados y muy afable á todos. Era templado en su comer y beber.*“ Lorenzo de PADILLA, *Crónica de Felipe I.*, s. 149.

²⁸ „*A este príncipe tan grande y noble, y tan virtuoso le fue dada por mujer una señora tan celosa (anqué bastante bella y nobilísima y de tantos reinos heredera), la cual con sus celos molestaba de tal modo al marido, que el pobre e infeliz no podría estar satisfecho del todo.*“ Vincente QUIRINI, *Relación de su visita a Castilla*, ed. J. García Mercadal, Viajes de extranjeros por España y Portugal I., Madrid 1952. s. 605.

²⁹ „*Más alegre y amigo de jolgorios y de compañías maleantes de lo que á un Rey conviene; apasionado por la caza: con un santo horror á los asuntos de Estado que deja gustoso á sus consejeros, más gustosos aún del abandono; girando como veleta hacia don de le impulsaban los vientos que hacían soplar sus favoritos.*“ Gutierre Gómez de FUENSALIDA, *Correspondencia (1496-1509)*, ed. Jacobo Fitz-James Stuart y Falcó, Madrid 1907, s. XXVI.

záležitostí. Informuje tak katolické monarchy o stavu Filipovy vlády, která byla, nejen díky jeho rádcům, silně profrancouzská.

2.2. První část filmu: Cesta do Flander

Na začátku filmu vzpomíná Johana na svůj odjezd v srpnu 1496 ze Spojených království Kastilie a Aragonie do Flander na svatbu s Filipem Habsburským. Královna Isabela Kastilská se vypravila doprovodit svoji dceru do přístavu Laredo, který se nachází na severu dnešního Španělska a byl jedním z nejvýznamnějších své doby. Johana doprovází dvorský doprovod v čele s jejími sourozenci Isabelou, Janem, Marií a Kateřinou.³⁰

Infantka se loučí hlavně se svou nejmladší sestrou Kateřinou, která se stala anglickou královnou a manželkou Jindřicha VIII. v roce 1509.³¹ Kateřina byla podle dochovaných pramenů o 6 let mladší než Johana.³² Johana trávila více času se svou o 3 roky mladší sestrou Marií, se kterou chodila na hodiny latiny a křesťanství.³³ Filmaři zřejmě chtěli jen poukázat na pohnutý osud obou sester.

Dále se Johana loučí s Alvarem de Estuñiga, který je jejím kamarádem z dětství a, jak se později dozvídáme, je synem jejího učitele latiny, ale nutno říci, že tato postava je zcela fiktivní a scénáristé ji přidali jen pro dramatizaci děje. Skutečným učitelem latiny Johany byl Andrés de Miranda, který se podílel na její výchově a vzdělával ji od jejích šesti let.³⁴

Královna Isabela si přála se svou dcerou strávit poslední noc na lodi. Jeden z předních španělských historiků a Isabeliných životopisců Tarsicio de Azcona zastává tvrzení, že Isabela upřímně milovala svoji dceru, ale nikdy ji nepochopila a nedovedla

³⁰ Lorenzo de PADILLA, *Crónica de Felipe I.*, s. 37.

Sourozenci Johany a věk v době jejího odjezdu– Isabela 26 let (1470–1498), Jan 18 let (1478–1497), Marie 14 let (1482–1517) a Kateřina 11 let (1485–1536).

³¹ Viz Kathy ELGIN, *Jindřich VIII.*, Praha 2014.; Norah LOFTS, *Katarína Aragónska*, Bratislava 1987.

³² Antonio de la TORRA Y DEL CERRO, *Cuentas de Gonzalo de Baeza. tesorero de Isabel la Católica I.*, Madrid 1955, s. 55.

³³ Bethany ARAM, *La Reina Juana gobierno. Piedad y dinastía*, Madrid 2001, s.49-50.

³⁴ Tamtéž s.49.

ji vést.³⁵ Ve filmovém zpracování jí předává rady do života a modlitební knížku po své matce Isabele Portugalské (1428-1496). O této skutečnosti prameny mlčí, ale dle mého názoru je zde určitá připomínka babičky Johany, o které většina historiků tvrdí, že právě po ní zdědila infantka předpoklady k depresím a psychickým nemocem.³⁶

Dne 22. srpna 1496 vyrazila rozsáhlá španělská výprava na cestu po moři, protože cesta po pevnině nepřicházela v úvahu kvůli španělsko-francouzskému konfliktu.³⁷ Doprovod čítal podle kronikáře Lorenza de Padilla 15 000 mužů a 120 lodí – mezi nimi i dvě janovské karaky. Johanu doprovázelo 11 dam, mezi nimiž byly Beatriz de Távara, Anna de Viamonte, María de Villegas, María de Aragon, Blanca Manrique, María Manuel, María Manrique, Francisca de Ayala, Aldara de Portugal, Beatriz de Bobadilla, Angela de Villanova.³⁸ Padilla zřejmě vynechal jedno jméno, protože podle kastilských zvyklostí vždy doprovázelo infantku 12 dvorních dam.³⁹

Dalšími členy byli její osobní kaplan Diego Ramirez de Villaescusa, mistr teologie, nejvyšší hofmistr Rodrigo Manrique, vrchní číšník Rodrigo Manrique mladší, vrchní štolba Francisco Luján, pokladník Martín de Mújica, účetní Francisco de Alcaraz, inspektor Francisco Godoy a stolníci Martín de Távara a Hernando de Quesada.⁴⁰

Johanin dohodnutý sňatek s Filipem Habsburským byl výsledkem zahraniční politiky jejích rodičů, katolických monarchů, kteří se rozhodli vytvořit dvojitou smlouvu s císařem Maxmiliánem I. Habsburským. Císař nabídl ruku své dcery Markéty pro Jana, syna Isabely a Ferdinanda, dědice spojených království Kastilie a Aragonie. Johana si vzala Maxmiliánova syna Filipa s přídomkem Sličný. Spojenectví bylo namířeno výhradně proti Francii, ale jak se ukázalo – ze strany Filipa, nebylo

³⁵ Manuel FERNANDEZ ÁLVARES, *Jana Šílená*, s. 35

³⁶ Isabela Portugalská (1428-1496) obdobně jako Johana půlku života prožila na hradě v Alvéru, kde se zhoršil její psychický stav. Nerozpoznávala své okolí, trpěla halucinacemi a depresemi. Manuel FERNANDEZ ÁLVARES, *Jana Šílená*, s. 35-36. Dále se o podobnosti osudu Johany Šílené a její babičky Isabely Portugalské zmiňuje Bethany ARAM, *La Reina Juana*, s.28-29. dále Ludwig PFANDL, *Juana la Loca*, Madrid 1977. s. 15.

³⁷ Hlavním důvodem byla válka o Neapol a španělské sblížení se s Anglií.

³⁸ Lorenzo de PADILLA, *Crónica de Felipe I.*, s. 36.

³⁹ Bethany ARAM, *La Reina Juana*, s.59.

⁴⁰ Podrobněji viz Lorenzo de PADILLA, *Crónica de Felipe I.*, s. 36-37. Dále Manuel FERNANDEZ ÁLVARES, *Jana Šílená*, s., s. 48.

naplňováno. Jeho Burgundské vévodství a další državy, které zdědil po své matce Marii Burgundské, měly vazalské vazby na Francouzské království a propadalo zcela jeho vlivu.

Výprava zakotvila 31. srpna 1496 v anglickém Portlandu, kde byla infantka přijata tamní šlechtou a dva dny čekala na klidnější vody. Až 8. září 1496 se flotila vylodila v Arnemuidentu, což je část přístavu Middelburg, ale to se neobešlo bez komplikací. Dvě lodě, které přepravovaly 700 mužů, Johanin šatník a její další osobní věci, se potopily na mělčině.⁴¹ Průběh cesty ani následné komplikace se ve filmu neobjevují.

Ale další pro Johanu nemilá skutečnost je ve filmovém zpracování vyobrazena. Její nastávající na ní ve flanderském přístavu Middelburg nečekal. Raději se věnoval svému oblíbenému lovu. Výsledkem Filipovy nepřítomnosti byla španělská antipatie a posílený vliv jeho rádců, především Francisca de Busleyden, Philiberta de Veyre a Guillaume de Croy.⁴² Nutno říci, že po smrti jeho matky Marie v roce 1482 byl Filip vychováván a veden radou rádců, zcela jim důvěřoval a podléhal jejich vlivu. I když je známý pod přídomek *Sličný* ve své době si vysloužil přezdívku *croit conseil* (důvěřivý radám).⁴³ Ve filmu se profrancouzský vliv tolik neobjevuje a jediná postava z řad Filipových rádců, kterou scenáristé zakomponovali do filmového zpracování, je pan de Veyre, který přináší zprávu o příjezdu Johany. Filip rozhodne o okamžitém odjezdu do Bruselu, kde se chce setkat se svou nastávající. Skutečnost však byla jiná.

Infantku po jejím příjezdu přijala Marie Manuela, kastilská dáma, která si vzala stoupence císaře Maxmiliána I. Balduina Burgundského, se kterým měli tvořit základ španělské opozice v Nizozemí a utvrdit kastilsko-burgundskou smlouvu mezi katolickými monachy a Maxmiliánem.⁴⁴ Filip nechal připravit pro Johanu uvítací

⁴¹ Pedro MÁRTIR DE ANGLERÍA, *Epistolario*, ed. José Lopéz de Toro, Documentos para la Historia de España, IX, Madrid 1953, s. 325.

⁴² Francisco de Busleyden (před 1455 – 1502) viz Felix NEVE, *François de Busleyden*, Biographie nationale de Belgique III., Belgie 1872., dále Philibert de Veyre viz Gutierre Gómez de FUENSALIDA, *Correspondencia (1496-1509)*, ed. Jacobo Fitz-James Stuart y Falcó, Madrid 1907., dále Guillaume de Croy (1458–1521) viz Henry LATIMER SEAVER, *The Great Revolt in Castile. A study of the Comunero movement of 1520-1521*, New York 1928, s. 32–33.

⁴³ Bethany ARAM, *La Reina Juana*, s. 66-67.

⁴⁴ Lorenzo de PADILLA, *Crónica de Felipe I.*, s. 39.

receptci, ale ta se rozhodla odjet do Bergen op Zoomu. Zde navštívila rodinu prvního Filipova komorníka Jeana de Berghes, která se klonila ke kastilsko-burgundské dohodě.

Johana pokračovala do Antverp, kde se setkala s babičkou Filipa Markétou z Yorku a své nastávající švagrovou Markétou Burgundskou. Johana ulehla na několik dní s horečkou. Její družina trpěla hladem a zimou. Z 15 000 mužů, kteří jí doprovodili do Flander a čekali na návrat s Markétou Burgundskou, jich zemřelo přes 9 000.⁴⁵

Tyto skutečnosti jsou ve filmu zachyceny jen stručně a nepravdivě. Johana okamžitě přijela do Bruselu, kde se ihned setkává s Filipem. Ve skutečnosti svého nastávajícího viděla více jak po měsíci od svého příjezdu do Flander – 8. září se vylodila v Middelburgu a poprvé ho spatřila 18. října v Lieru. Jsou zde vynechány i postavy Filipovy sestry a babičky a zcela tak i představitelé španělské opozice Marie Manuela s manželem Balduinem Burgundským.

2.3. Druhá část filmu: Svatba s Filipem Sličným

Johana po krátké nemoci doprovodila Markétu do malého městečka Lier, kde podle Padilly zůstaly deset nebo dvanáct dní až do příjezdu Filipa, který přijel 18. října 1496 jen s malou družinou. Kronikář jejich setkání okomentoval velice stručně: „*Admirál Fadrique Enriquez a ostatní pánové, kteří přijeli s arcivévodkyní, políbili ruce arcivévodovi a ten je moc dobře uvítal. Tu stejnou noc uzavřeli sňatek z rukou Diega de Villascusa, nejvyššího kaplana, nepožehnal jim Luis Osorio, biskup z Jaénu, protože byl k smrti unavený z cesty. Později tuto noc stvrdili manželství.*“⁴⁶ Úryvek z pramene naznačuje, že mezi snoubenci se na první pohled objevily vzájemné sympatie a rozhodli se vzít okamžitě a nově uzavřené manželství ihned stvrdit.

⁴⁵ Lorenzo de PADILLA, *Crónica de Felipe I.*, s. 41.

⁴⁶ „*Almirante D. Fadrique Enríquez y todos los otros caballeros que venían con la Archiduquesa, vinieron á besar las manos, y el Archiduque les hizo muy buen recibimiento, y esa misma noche se desposaron por manos de D. Diego de Villaescusa, capellán mayor, y no lo hizo ü. Luis Osorio obispo de Jaén, porque era muerto en el camino. Y luego esa noche consumieron el matrimonio, y otro día se casaron.*“ Tamtéž s. 40-41.

Poté se vrátili do Antverp, kde se dne 20.října 1496 konal oficiální obřad. Oddání byli biskupem z Cambray, Henry de Berghes.⁴⁷ U této příležitosti ratifikovali všechny domluvené dohody mezi katolickými monarchy a Maxmiliánem I. V tomto dokumentu můžeme najít seznam svědků a tím pádem i účastníků celé slavnosti. Hlavními svědkyněmi byly již zmiňované příbuzné Markéta Burgundská a Markéta z Yorku. Dalšími účastníky byli představitelé jak španělské, tak i burgundské šlechty.⁴⁸

Ve filmovém zpracování je jejich setkání vyobrazeno velice výstižně – oba dva snoubenci ze sebe nemohou spustit zrak a trvají na okamžitém oddání, který provede kaplan z Johaniny družiny. Poté se odeberou do manželského lože. Ale oficiální ceremonii k uzavření jejich sňatku scénáristé dočista opomíjí.

Po první společné noci Johana objevuje zcela nový svět sexuální touhy a přitažlivosti. Její pověst o sexuální závislosti na svém manželu byla zřejmě fiktivně zveličena během éry španělského romantismu.⁴⁹ Tato fáma se projevila při tvorbě filmového scénáře. Johana bezesporu svého manžela nadevše milovala, ale o její sexuální závislosti prameny mlčí. Jen Pedro Mártir de Anglería označuje arcivévodkyni jako velice vášnivou ženu, která se poté změnila v nesnesitelnou.⁵⁰

⁴⁷ Bratr Jeana de Berghes a pozdější vůdce španělské opozice.

⁴⁸ *Política internacional de Isabel la Católica IV.*, ed. Luis Suárez Fernández, Valladolid 1971, s. 646-648.

⁴⁹ Podrobněji rozebrané viz Ludwig PFANDL, *Juana la Loca*, Madrid, 1977, s. 49.

⁵⁰ María GOMEZ, *Juana of Castile. History and Myth of the Mad Queen*, Lewisburg 2008, s. 235. Dále Manuel FERNANDEZ ÁLVARES, *Jana Šílená*, s. 49.

2.4. Třetí část filmu: Sled událostí ve Španělsku

Johana byla v pořadí na španělský trůn až na třetím místě. Prvním dědicem byl její bratr Jan Kastilský, který měl převzít vládu nad sjednoceným Španělskem, ale nečekaně zemřel 4. října 1497. Ve filmu vidíme jen rychlý sled událostí a není zde zachycena reakce Johany ani Filipa. Ve skutečnosti Johana po obdržení této zprávy nařídila smutek na celém dvoře a všechny ženy se měly obléknout do černé.⁵¹

Její manžel rozhodně netruchlil – předčasně si přivlastnil titul asturského prince (následníka katolických monarchů) a začal hledat podporu ve Francii k dokázání svých nástupnických práv.⁵² Ale ty jsou přiznány Miguelovi – novorozenému synu Johaniny starší sestry Isabely.

2.5. Čtvrtá část filmu: Život na bruselském dvoře v letech 1497-1504

Na dvoře arcivévody došlo ke střetu španělských a burgundských zvyklostí. Johana přijela s užším doprovodem, který čítal 98 mužů a 11 žen. Po první zimě s ní zůstalo jen 16 mužů z původních 98.⁵³ Ostatní byli nahrazeni burgundským personálem, což mělo za příčinu velký burgundský vliv, z kterého těžil hlavně Filip a jeho rádci. Johana nebyla paní svého dvora, chyběla jí hlavně autorita a finanční prostředky. Sama královna Isabela Kastilská kritizovala tyto změny, a proto poslala v létě roku 1498 svého důvěrníka – dominikána Tomáše de Matienzo.

Matienzo dorazil na Filipův dvůr 31. července a dva dny čekal na audienci u arcivévodského páru. Atmosféru setkání popisuje v dopise pro katolické monarchy: *„Další čtvrtek jsme mluvili s arcivévodou a poté s arcivévodkyni: přijali nás vřele, alespoň se nám zdálo. Řekl jsem arcivévodkyni motiv mého příjezdu: velice se radovala. Je tak milá, hezká a baculatá, a tak zjevně těhotná, že kdyby ji Vaše Výsosti viděli, bylo by to pro Vás útěchou. Další pátek jsem se vrátil, abych mluvil s Její*

⁵¹ Bethany ARAM, *La Reina Juana*, s. 94.

⁵² *Política internacional de Isabel la Católica IV.*, ed. Luis Suárez Fernández, Valladolid 1971. s. 555.

⁵³ Lorenzo de PADILLA, *Crónica de Felipe I.*, s. 35-36.

*Výsosti. Mezi řeči nám ukázala znepokojení, protože věděla o některých věcech, které se tam říkají [ve Španělsku]. V tomto okamžiku se nám zdálo lepší dát jí za pravdu, řekl jsem Její Výsosti, že má v Kastilii tak dobré jméno, které nemůže poškodit nic z toho co se tam snad povídá. Omlouvá ji její mladý věk a málo zkušeností.*⁵⁴ Z dopisu vyplývá, že Johanino prvotní nadšení z přijetí velvyslance velice rychle vyprchalo. Cítila se dotčena tím, že na dvoře Katolických monarchů bylo kritizováno její chování. To že španělští velvyslanci nebyli na dvoře vítáni, dokazuje další část dopisu, kde si Tomás de Matienzo stěžuje na špatné zaopatření a žádá o ně katolické monarchy.

Postupem času se ukázalo, že dominikán přijel na bruselský dvůr nejen kvůli zvěstem o špatném chování Johany, ale i na popud Johaniny matky Isabely Kastilské, jejíž hlavním znepokojením byla Johanina zbožnost. V dalším dopise Matienzo dosvědčuje, že se arcivévodkyně odmítla vyzpovídat, a to i před svátkem Nanebevzetí Panny Marie (15. srpna), což bylo pro Isabelu jasné potvrzení dvorských řeči a nakázala Matiezovi, aby rázně zakročil.

Tomu se také stalo a důkazem toho je další dopis z 15. ledna roku 1499, který byl adresován jen Isabele Kastilské: *„Řekl jsem jí mimo jiné, že má zatvrzelé srdce bez špetky zbožnosti – a je to pravda. Řekla nám, že před tím ho měla tak slabé a sklíčené, že kdykoliv si uvědomila, jak daleko je od Vaší Výsosti, nemohla zadržet pláč při představě, že je od vaší milosti odloučena navždy. Vše, co mi Vaše Výsost poslala jsem jí sdělil, a ještě další drobnosti, které jsem zde pochytil.*⁵⁵ Zde můžeme pozorovat sklíčenost Johany, která byla vyvolána hlavně odjezdem z její domoviny a

⁵⁴ „El jueves siguiente fablamos al Archiduque y después al Archiduquesa: recibíeramos alegremente á lo que nos pareció. Propuse á la Señora Archiduquesa la causa de mi venida: holgó mucho. Está tan gentil y tan hermosa y gorda y tan preñada, que si vuestras Altezas la viesen habría consolación. El viérnes siguiente torné á hablar á Su Alteza, y entre estas hablas mostró tener alguna turbacion, porque de allá (en España) supo algunas cosas que se dixieron allá; y porque en tal tiempo me pareció que era más razón darle placer que enojo, díxele que Su Alteza habia dexado en Castilla tan buen nombre, que nunca se perderia por lo que de aquí se pudiese decir, excusándola con su tierna edad y poca experiencia.” *Bosquejo biográfico de la reina doña Juana*, ed. Antonio Rodríguez Villa, Madrid 1874, s. 34-35.

⁵⁵ „Díxele entre las otras cosas que tenía un corazón duro y crudo sin ninguna piedad, como es verdad. Díxome que ántes le tenía tan flaco y tan abatido que nunca vez se le acordaba quan léxos estaba de W.A. que no hartase de llorar en verse tan apartada de V.A. para siempre. Todo lo que W.A. me mandó que le dixiese y otras menudencias que aquí cogí.” Tamtéž, s. 38.

ztrátou kontaktu se svou matkou. Cítila se osamocená a upadala do depresivních stavů, ve kterých se nezajímala o okolní svět a jen plakala.

Ve filmu musí Johana čelit lehkým posměškům ze strany služebnictva, ale obecně je atmosféra na bruselském dvoře vykreslena až idylicky. Přítomnost španělského velvyslance a střety mezi španělskými a burgundskými zvyklostmi jsou zcela vynechány.

Jak se zmínil Tomás de Matiezo byla arcivévodkyně v srpnu 1498 v pokročilém stupni těhotenství. Filip i jeho otec – císař Maxmilián očekávali mužského potomka, Maxmilian se dokonce přiblížil k Bruselu v případě možného křtu chlapce. Dne 15. listopadu 1498 Johana porodila holčičku jménem Eleanor. Bylo to jistým zklamáním, ale na druhou stranu Johana ukázala fyzickou odolnost a svoji plodnost s možným potencionálem rodit mužské potomky.

Ve filmovém zpracování je narození dcery vykresleno jako velice šťastná událost. Je zde zachycena kojící Johana. Říká se, že kojila svoje děti, ale dochované prameny nic takového nepotvrzují. Proti mluví i dokumentace výdajů Johanina dvoru, která je datována ke dni 1. března 1499, kde jsou zaznamenány platy kojných a chův malé Eleanor.⁵⁶

Mužský potomek se Johaně narodil dne 24. února 1500 v Gentu v předvečer svátku svatého Matouše. Filip okamžitě nakázal rozsáhlé oslavy s ohňostroji a vyslal posly do všech částí svých držav. Křest chlapce proběhl dne 7. března, Markéta, sestra Filipa, navrhovala jméno Jan po svém zesnulém manželu Janu Kastilském, ale Filip dal přednost jménu Karel po svém dědečkovi Karlu Smělém.⁵⁷

Nicméně ve filmu je zobrazena scéna, která se obecně traduje o porodu Karla. Tato představa vznikla zřejmě v období španělského romantismu.⁵⁸ Johana se v pokročilém stupni těhotenství účastnila slavnosti, kterou musela opustit, domnívající se, že se jedná o pouhé střevní potíže, na latríně však porodila chlapce a pupeční šňůru překousla. Bohužel tuto skutečnost nedokazují žádné dobové prameny. Výrok jedné

⁵⁶ Bethany ARAM, *La Reina Juana*, s. 97.

⁵⁷ Lorenzo de PADILLA, *Crónica de Felipe I.*, s. 63-63.

⁵⁸ Podrobněji rozebrané viz Ludwig PFANDL, *Juana la Loca*, Madrid, 1977, s. 49.

z dvorních dam ve filmu v čase 00:24:42 byl velice výstižný: „*Její Výsost je jako kočka.*“ Scénáristé chtěli poukázat na nepochybnou Johaninu fyzickou odolnost, během všech šesti porodů

2.6. Část chybějící ve filmu: První cesta arcivévodů do Španělska

Ve filmové verzi je vynechána smrt Miguela – nástupce katolických monarchů. Smrt Miguela dne 20. července 1500 byla ranou hlavně pro Isabelu Kastilskou, o které kronikář Andrés Bernáldez napsal: „*A od té doby žila královna Isabela, Kastilii tolik potřebná, bez radosti, její zdraví se zhoršovalo a život se krátil.*“⁵⁹ Zatímco ve Flandrech se jednalo o radostnou novinu – Johana a Filip se stali dědici španělského trůnu. Lorenzo de Padilla si poznamenal: „*Posel dorazil během jedenácti dnů z Granady, vypravený Juanem Vélazem de Guevara, arcivévodkyniným stolníkem, oznamující smrt prince Miguela a nástupnictví arcivévodkyně. Tato zpráva nebyla od krále ani královny, neboť jim to Juan Vélez de Guevara nedal vědět. Arcivévodský pár se po právu nad zprávou radoval. Potom král a královna poslali do Flander Juana de Fonseca, córdobského biskupa, aby informoval arcivévodkyni, jejich dceru, že se stává dědičkou jejich království po smrti jejího synovce Miguela. Je nezbytné, aby přijela i s arcivévodou, svým manželem, do Španělska kvůli udělení titulu asturské princezny a prince. Arcivévodové vzkázali, že se připraví a přijedou hned, jak to bude možné.*“⁶⁰ Tento úryvek jasně naznačuje, že arcivévodové museli mít na španělském dvoře svého zvěda, který jim novinku nechal poslat. Ze zprávy se radovali a byli urgováni k brzké cestě do Španělského království.

⁵⁹ "En ese momento, la reina Isabel, para Castilla, era tan necesaria, sin alegría, su salud empeoró y la vida se fue." Andrés BERNÁLDEZ, *Memorias del reinado de los Reyes Católicos*, ed. Manuel Gómez Moreno — Juan de M. Carrizo, Madrid 1962, s. 480.

⁶⁰ „Llegó correo en once días de Granada, despachado por Joan Velez de Guevara, trinchante del Archiduquesa, haciéndole saber la muerte del Príncipe D. Miguel, que era la sucesión del reino del Archiduque. Este correo no llevó cartas del Rey ni de la Reina porque no se lo hizo saber Joan Velez de Guevara. Los Archiduques se holgaron de esta nueva como era razon. Y despues desto el Rey y la Reina enviaron á Flandes á D. Joan de Fonseca obispo de Córdoba, á hacer saber á la Archiduquesa su hija como la sucesión de sus reinos le venia de derecho por muerte de su sobrino, y que era necesario que ella y el Archiduque su marido viniesen en España á los jurar por Príncipes. Los Archiduques respondieron que se aderezarian y venían lo más presto que pudiesen.“ Lorenzo de PADILLA, *Crónica de Felipe I.*, s. 67-68.

Během příprav na cestu do Španělska se projevíly protišpanělské vlivy Filipových rádců. Španělský velvyslanec Goméz de Fuensalida, který pobýval ve Flandrech, informuje o vlivu Filipova rádce Francisca de Busleyden, biskupa z Besanzonu: „*Všichni to vědí, ale neřeknou to, že on je ten, který rozkazuje a vládne absolutně.*“⁶¹ V dalších dopisech Fuensalida potvrzuje vliv biskupa: „*Tento pán [Filip] nezačne jíst, dokud mu biskup neřekne ať jí. Takovou oddanost jsem neviděl ani v církvi.*“⁶² Proti vlivu biskupa se nemohla stavět ani Johana, která se snažila u Filipa snažila zařídit rychlý odjezd.

Na začátku ledna 1501 bylo zřejmé, že byla arcivévodkyně těhotná, takže by pro ni cesta byla příliš nebezpečná a tím dochází k dalšímu odkládání.⁶³ Dne 16. července 1501 porodila Johana holčičku, kterou nechala pokřtít Isabela na počest své matky. Další komplikací byl způsob cesty. Katoličtí monarchové navrhovali lodní přepravu, ale Filip se nakonec rozhodl přijet po souši s návštěvou Francie.

Nakonec se pár vydal na cestu v říjnu 1501. Během cesty navštívili Paříž, kde se jim dostalo velikého přivítání. Do ulic vyšlo tolik lidí, že někteří byli dokonce i ušlapáni.⁶⁴ Další zastávkou arcivévodského páru bylo město Blois, kde navštívili francouzský královský pár – Ludvíka XII. a Annu Bretaňskou. Ludvík přijel přivítat Johanu a Filipa velký kus od města spolu s nejvyššími hodnostáři a vysokou francouzskou šlechtou. Filipovy politické sympatie k Ludvíkovi byly jasné, ale hlavní otázkou bylo chování Johany. Kronikář Padilla jejich setkání popisuje: „*A když král přijel, otírajíce si slzy, oba se objali. Poté král přistoupil k princezně přivítal jí velkolepě, ale nepozdravil jí políbením na tvář, protože věděl, že takto se to ve Španělsku nedělá.*“⁶⁵ Na úryvku je vidět velice vřelé přivítání Ludvíka a Filipa a Ludvíkův vstřícný krok, když pozdravil Johanu podle španělských tradic.

⁶¹ “*Todos saben, o a lo menos lo dizen, que es el el que manda y gobierna asolutamente*” Gutierre Gómez de FUENSALIDA, *Correspondencia (1496-1509)*, s. 143.

⁶² “*Este Señor no sabe comer sy el argobispo de Bysangon no le dize que coma; y es tan señor del, que yo no vy religioso que tanta obydiengia tuviese a su mayor.*” Tamtéž s. 166.

⁶³ Tamtéž s. 169.

⁶⁴ “*La cual ciudad les hizo grande recibimiento, y salió tanta gente el día que en traron, que ahogaron de aprieto algunas personas por las calles.*” Lorenzo de PADILLA, *Crónica de Felipe I.*, s. 82.

⁶⁵ “*Ycuando el Rey llegó, quitáronse las gorras el uno al otro y se abrazaron, y despues pasó el Rey á la Princesa y le hizo muy grand acatamiento, y no la saludó en el carrillo porque sabía que no lo usaban en España.*” Lorenzo de PADILLA, *Crónica de Felipe I.*, s. 82.

Pár se ubytoval v královském paláci a následující dny byly pořádány bály, turnaje a slavnostní večere. Při příležitosti slavnostní mše se královna pokusila zapojit Johanu do vazalského ceremoniálu. O celém průběhu mše informuje kronikář Padilla: „*Jedna z dam přišla k princezně a dala jí několik mincí nabízených královnou. Princezna vycítila, co se chystá a odmítla je přijmout a vzkázala, že za nikoho almužnu dávat nebude. Francouzská královna toho zalitovala. Princezna záměrně zůstala na mši déle a poté dala jasně najevo, že odchází. Ačkoliv na ní královna čekala na ulici, nevšimla si jí a odešla.*“⁶⁶ Na úryvku vidíme příčetnost Johany, která se odmítla zapojit do vazalského ceremoniálu. U jejího manžela Filipa bylo jasné, že přijme peníze od francouzského krále a daruje je kostelu, z důvodu vazalských držav mezi burgundským vévodstvím a francouzskou korunou. Ale Johana, jakožto dcera katolických monarchů a následnice kastilského trůnu se žádným vazalstvím vůči francouzským králům necítila být vázaná. Je zde zřejmé pohrdání Francií, která u ní byla pěstována od útlého dětství.

V dalším prameni od Antonia de Lalainga se dozvídáme detailněji o dvorních slavnostech. Při těchto příležitostech se Johana a její dámy oblékaly do zlatého sukna podle španělské módy. Arcivévodkyně dokonce tančila španělské tance.⁶⁷ Což je další doklad chování Johany jako pyšné Španělky, která je hodna titulu asturské princezny. Manžel Filip strávil většinu času s Ludvíkem XII. – jezdili spolu na lovy, hráli jak karetní, tak míčové hry a večereli spolu. Zato Johana se zřejmě trávení času s Annou Bretaňskou snažila co nejvíce vyhnout – scházely se jen na večere a mše. Na královském dvoře v Blois zůstali od 7. do 17. prosince a poté pokračovali dál směrem do Španělska.⁶⁸

Cesta po Španělsku byla zdlouhavá. Každý den urazili kolem 15 kilometrů, ale nutno podotknout, že cestovali v zimě a počasí a stav cest jim znemožňovaly urazit

⁶⁶ “*Una dama se llegó á la Princesa y le dió ciertos dineros para que ofresciere por la Reina. La Princesa sintió el negocio y no los quiso rescibir, y respondió que no ofrescia ella por nadie: y la Reina de Francia lo sintió, y al salir de la misa quiso mostrar alguna preeminencia de no rogar, al salir, á la Princesa, la cual adrede se quedó y se vino despues mostrando que salia por sí; y aunque la Reina la esperó un poco en la calle, no hizo caso dello y se fue por sí.*” Lorenzo de PADILLA, *Crónica de Felipe I.*, s. 82-83.

⁶⁷ Antonio de LALAING, *Primer viaje de Felipe el Hermoso a España en 1501*, ed. J. García Mercadal, *Viajes de extranjeros por España y Portugal*, I., Madrid 1952, s. 441.

⁶⁸ Velice detailně viz Antonio de LALAING, *Primer viaje de Felipe el Hermoso a España*, s. 439-442.

větší vzdálenost. Cestou navštívili a byli přivítáni nejvýznamnějšími španělskými městy své doby: Fuenterrabia, Viktorie, Burgos, Valladolid, Madrid, Medina del Campo, Olmedo a Segovie, ale jejich cílem bylo Toledo.

Před Toledem zastavili ve vesnici Olías⁶⁹ kvůli nemoci Filipa. Zde se dne 30. dubna 1502 setkali následníci s Ferdinandem Aragonským. Král se velice vřele přivítal se svou dcerou. Johana ho zavedla do Filipovy komnaty, kde spolu mluvili několik hodin a Johana jim dělala tlumočnicka, protože Ferdinand neuměl francouzsky a Filip neuměl španělsky. Ferdinand se po návštěvě vrátil zpět do Toleda, které se nacházelo pouhé dvě míle odtud.⁷⁰

Dne 7. května, po uzdravení Filipa, se vydali do Toleda. Král Ferdinand je přivítal již jednu míli před městem spolu s nejvýznamnějšími šlechtici a náboženskými hodnostáři. Isabela byla nemocná, a proto na následníky čekala v paláci.⁷¹ O tak dlouho očekávaném setkání matky s dcerou si Antonio de Lalaing poznamenal: „*Arcivévodský pár spolu s králem se zastavili až u paláce, kde všichni přebývali a setkali se s královnou v sále, kde seděla na židli spolu s Marií Aragonskou, královským levobočkem, s markýzou de Moya a dalšími dámami a dámičkami. Všechny byly oblečené do karmínového sametu, některé zdobené kožešinami z hranostaje a některé zase jinými kožešinami, doplněnými řetízkami a drahými prstýnky.*“⁷² V této části úryvku můžeme vidět, že se k uvítání Johany a Filipa se sešel širší královský dvůr. Nejen vysoká šlechta, ale i nižší pro která autor užil oslovení dámičky (damiselas). Všechny dámy byly oblečeny velice bohatě. Vliv historických pramenů detailně popisujících tehdejší módu je patrný i na filmu, který dobovou módu věrně vyobrazuje. Zbytek úryvku popisuje složitou dvorní etiketu: „*Všichni páni, komorníci a velcí majordomové ze dvora arcivévody políbili ruku královně, sedící na židli. Když viděla přicházet monsignora [Filip], rychle se zvedla a přešla část sálu, aby se setkali. Když*

⁶⁹ Dnes Olías del Rey.

⁷⁰ Antonio de LALAING, *Primer viaje de Felipe el Hermoso a España*, s. 458.

⁷¹ Lorenzo de PADILLA, *Crónica de Felipe I.*, s. 86.

⁷² „*Los archiduques se apearon en el palacio con el rey, donde se alojaron todos juntos, y encontraron a la reina en un salón, sentada sobre una silla; con la que estaban la hija bastarda del rey (María de Aragon), la marquesa de Moya y otras varias damas y damiselas, vestidas de terciopelo carmesí, algunas adornadas con pieles de armiño y otras con otras pieles, bien alhajadas con cadenas y otras ricas sortijas.*“ Antonio de LALAING, *Primer viaje de Felipe el Hermoso a España*, s. 459.

to viděl, tento monsignor přiblížil se a políbil jí ruku, poté tu stejnou poklonu udělala arcivévodkyně a královna jí políbila a objala. Po skončení uvítání a všech poklon, král odvedl monsignora a královna vzala svoji dceru do velkého sálu, aby si popovídaly. Poté král a královna odvedli monsignora a jeho manželku do jejich komnat. Monsignor se odebral do svých komnat a jeho manželka do svých a povečeřeli odděleně.⁷³ Konec úryvku je věnován popisu tehdejších interiérů, kterými se inspirovali tvůrci ve výběru historických lokací: „Dvůr, kde pobývali byl markýze z Moya. Komnaty arcivévodky a arcivévodkyně a další dva nebo tři pokoje byly vytapetovány zlatým sukmem – bohatě vyšívaným. Velká část pokojů patřila již zmiňovanému markýzovi a zbývající královně.“⁷⁴

Následující dny se pořádaly dvorské slavnosti, které vyvrcholily 22. května v toledské katedrále, kde se níže zmínění účastníci shromáždili k potvrzení následnických práv. Katoličtí monarchové byli usazeni u oltáře a hned o schod níže seděla Johana s Filipem. Mezi dalším osazenstvem nemohla chybět vysoká šlechta, církevní hodnostáři a zástupci měst. Nejvýznamnějšími šlechtici byli Bernardino Fernández de Velazco a vévodova z Alby. Mši sloužil toledský arcibiskup Francisco Jiménez de Cisneros a asistovali mu biskupové ze Salamanky, Ciudad-Rodrigo, Cordoby, Malágy a Ovieda.⁷⁵ Povinnou účast měli zástupci 18 měst s jednacím a hlasovacím právem v kortesech.⁷⁶

⁷³ “*Todos los caballeros, chambelanes y grandes mayordomos de la casa del archiduque besaron la mano de la reina, sentada sobre la silla; y tan pronto como vio venir a monseñor, se levantó y anduvo una parte del salón, saliendo a su encuentro, Viendo aquello monseñor se adelantó y le beso su mano, lo que ella no quería consentir; después le hizo la archiduquesa igual reverencia, y la reina le besó y abrazó. Hechas y realizadas todas las saluciones, el rey tomo a monseñor, y la reina tomó a su hija, y se fueron para hablar juntos en una gran habitación. Luego condujeron a monseñor y a su esposa el rey y la reina pasa sus habitaciones. Hecho esto monseñor fue a su cuarto, y su mujer al suyo cenando cada uno de ellos aparte.*” Antonio de LALAING, *Primer viaje de Felipe el Hermoso a España*, s. 459.

⁷⁴ “*La casa donde se alojaron es del marqués de Moya. Las habitaciones del archiduque y de la archiduquesa y dos o tres más estaban tapizadas de paño de oro, ricamente bordados, la mayor parte de los cuales son de dicho marques y los otros de la reina.*” Antonio de LALAING, *Primer viaje de Felipe el Hermoso a España*, s. 459.

⁷⁵ Lorenzo de PADILLA, *Crónica de Felipe I.*, s. 87, dále podrobný seznam hostí viz *Corpus documental de las Cortes de Castilla (1475-1517)*, ed. Juan M. Zamora, Madrid, 1993, s.78- 82, dále viz Antonio de LALAING, *Primer viaje de Felipe el Hermoso a España*, s. 461.

⁷⁶ Kortesy (las cortes) je sněm stavů na niž byla zastoupena šlechta, duchovenstvo a města. V Kastilském království se jednalo o zástupce těchto měst: Burgos, Valladolid, Avila, Segovie, Sorie, Leon, Tara, Zamora, Salamanky z Kastilie a Leónu, Toledo, Madrid, Guadalajara, Cuenca z Nové Kastilie a pět hlavních měst z regionů na jihu země – Murcie, Jaen, Cordoba, Sevilla a Granada.

Po mši potvrdili Johanu jako princeznu a dědičku Království Kastilie a Leónu, Filip byl uznán jako princ – manžel. Což bylo pro Filipa zřejmě nepříjemné, žádný dokument o jeho reakci nemáme, ale posléze se snaží upevnit svoji moc. Úryvek z přísahy o Johanině nástupnictví: „*Kortesys potvrzují její vznešenou výsost doňu Johanu, arcivévodkyni rakouskou, vévodkyni burgundskou, prvorozenou dceru krále dona Fernanda a královny doni Isabely jako dědičku a legitimní následnici království Kastilie, Leónu a Granady a jeho vznešenou výsost dona Filipa arcivévodu rakouského a vévodu bourbonského, jejího legitimního manžela jako prince.*“⁷⁷ Úryvek potvrzuje Johanu jako dědičku územích držav Kastilské koruny. Kastilská koruna se dělila na několik regionálních království a knížectví: Galicijské království, Asturské knížectví, o těch se autor úryvku nezmiňuje a dále Kastilské království, Leónské království a Granadské království, které jsou zmíněny. Johana sice nebyla prvorozenou dcerou katolických monarchů, ale autor zřejmě myslel prvorozenou dosud žijící dcerou.

Další těžkou ranou byla pro Filipa smrt jeho vychovatele a rádce Francisca de Busleyden – arcibiskupa z Besanconu, který zemřel 23.srpna 1502. Většina arcivévodského doprovodu to přičítala hlavně špatnému počasí.⁷⁸

Dále se následníci přesunuli do Zaragozy, kde byli uznáni následníky Království Aragonie, Katalánska a Valencii krále Ferdinanda.⁷⁹ Již na podzim roku 1502 se Filip chtěl vrátit do Flander a Johana samozřejmě s ním. Ale byla těhotná, Isabela a Ferdinand naléhali, aby oba zůstali ve Španělsku až do porodu očekávaného potomka.

Koncem listopadu téhož roku se Filip vrátil do Flander bez své manželky. To bylo pro Johanu nepředstavitelné. O všem informuje Pedro Mártir: „*Johana se*

⁷⁷ „*Juaran a la dicha muy alta e muy excelente señor dona Juana, archiduquesa de Avstria, duquesa de Borgoña, hija primogénita de los dichos rey don Fernando e la Reyna dona Ysabel, nuestros senores, por prinsesa e primogénita heredera e legítima subcesora destos reynos de Castill, e de León e de Granada en defeto de varón hijo de los dichos rey e Reyna, nuestros senores, e para despues de los días e fin de la dicha Reyna nuestra senora, por Reyna, e senora e propietaria destos dichos reynos, e al muy alo e muy ecelente enor don Felipe, archiduque de Avsria e duque de Borgona como a su legítimo marido por príncipe.*” *Corpus documental de las Cortes de Castilla (1475-1517)*, s.79.

⁷⁸ Velice podrobně viz. Antonio de LALAING, *Primer viaje de Felipe el Hermoso a España*, s. 463.

⁷⁹ Lorenzo de PADILLA, *Crónica de Felipe I.*, s. 88-89.

od odchodu svého manžela ani na chvíli nezasmála, ani nezvedla oči ze země. Nestará se ani o to nejmenší, ani o bohatství, ani o moc, ani o království, ani neposlouchá svoje rodiče. Se zachmuřelým výrazem myslí jen na svého manžela, to jen on je předmětem jejich starostí, touhy a péče. Po porodu jí její matka slíbila, že může odejít. Dcera si myslí, že to je zbytečné čekání, protože touží po svém manželovi. Zanedlouho porodí. Jestli se vše vydaří, nový potomek ulehčí této ženě její bolest a neupadne do šílenství.⁸⁰ Zde můžeme vidět zhoršující se psychické zdraví Johany, začátky jejích depresivních stavů podmíněných nepřítomností manžela.

Dne 10. května 1503 se Johaně narodil syn Ferdinand, na jejím stavu se však nic nezměnilo, ba se i zhoršil. Johaniny pochybnosti o slibech její matky byly opodstatněné. Isabela nechala svoji dceru převést na hrad Mota v Medině del Campo a návrat za jejím manželem jí neumožnila. Johana zavřená v pevnosti se rozhodla ukázat sílu vzdoru. Pedro Mártir jí popisuje: „Vzdorovitá jako africká lvice v návalu vzteku přechkala noc pod širým nebem na vnějším dvoře tvrze“⁸¹ Jednoho prosincového dne roku 1503 se pokusila o útěk, který byl však neúspěšný, ale alespoň na protest se rozhodla zůstat několik dní pod širým nebem na nádvoří mezi branami. Neváhala tedy vložit v sázku své fyzické zdraví.

Další pramen, který potvrzuje Johanin pokus o útěk, je komunikace Goméze de Fuensalidy s královnou Isabelou. Popisuje, že Johana stále trvala na otevření brány a když jí nebylo vyhověno, setrvala celé odpoledne a celou noc až do druhého dne v prostoru mezi hradbami. Johana v tomto případě opět dala v sázku i svoje fyzické zdraví, protože se jednalo o jednu z nejstudenějších nocí té zimy. Po přesvědčování vstoupila alespoň do kuchyně, která se nacházela u hradeb. zde zůstala další čtyři nebo pět dní. Nemocná Isabela napsala Johaně dopisy, ve kterých ji žádala, aby se vrátila

⁸⁰ “Juana la cual, desde la partida de su esposo, ni ha tenido un momento de alegría ni jamás levantó los ojos del suelo. No se preocupa lo más mínimo ni de las riquezas, ni del poder, ni de los reinos, ni siquiera de sus padres. Co el semblante ensombrecido únicamente piensa en el esposo, y el sólo constituye su preocupación, afán y desvelo. Una vez que dé a luz, e ha prometido la madre que la dejará partir. La hija piensa que le están haciendo alimentar una vana esperanza, porque siente ardores por su marido y se da cuenta de que será tarde cuando esto suceda. Está próxima a dar a luz. Silo hace bien, acaso la nueva prole alivie a esta mujer de su dolor y no caiga en la locura.” Pedro MÁRTIR DE ANGLERÍA, *Epistolario*, s. 42.

⁸¹ “Obstante, como leona africana, en un acceso de rabia, pasó aquella noche a cielo raso en la explanada interior de la fortaleza.” Pedro MÁRTIR DE ANGLERÍA, *Epistolario*, s. 79.

do svých komnat. Johana byla neústupná, setrvává v již zmíněné kuchyni, dokud nepřijede její matka Isabela a nezaručí jí brzkou cestu do Flander.⁸²

Churavějící Isabela pobývala v Segovii a po těchto alarmujících zprávách se okamžitě rozhodla za dcerou přijet. Jejich setkání vyvrcholilo střetem mezi matkou a dcerou. Isabela v dopise pro Fuensalidu napsala: „*Zasypala mne tak prudkými a urážlivými slovy – tolik nevhodnými pro rozhovor dcery s matkou, že kdybych neviděla, v jakém stavu se nachází, v žádném případě bych jí to nestrpěla.*“⁸³ Dalším důkazem, že psychická nemoc u Johany rychle postupovala, bylo, že se nebála čelit své matce, kterou vždy respektovala.

Královna nakonec musela ustoupit a povolit Johaně návrat. Rozhodla pro cestu po moři z Lareda, kde Johana musela ještě dva měsíce čekat na příznivý vítr až do března roku 1504.

První cesta arcivévodů do Španělska v letech 1501-1505 je ve filmu vynechána. Ale z hlediska Johanina chování je cesta do Španělska zcela stěžejní. Nabízí se více pramenů, ze kterých můžeme doložit její psychické rozpoložení. Během pobytu ve Francii ji vidíme jako zcela přičetnou s jasným úsudkem. Ale ve Španělsku se její stav zhoršuje hlavně po odjezdu jejího manžela, kdy upadá do hlubokých depresí a vyžaduje jen rychlý odjezd do Flander za manželem. Nic jiného ji nezajímá – dokonce ani její druhorozený syn Ferdinand, kterého zanechá ve Španělsku a který je vychován katolickými monarchy. Ukazuje vzdor vůči své milované matce, kterou na začátku pobytu ve Flandrech tolik postrádala. Nicméně Johanino špatné duševní rozpoložení pokračuje i po jejím návratu do Flander.

⁸² Gutierre Gómez de FUENSALIDA, *Correspondencia (1496-1509)*, s. 197.

⁸³ “*Ella me hablo tan reziamente palabras de tanto desacatamiento y tan fuera de lo que hija dcve dezir a madre, que sy yo no viera la dispusigion en que ella estava, yo no se las sufryera en ninguna manera.*” Tamtéž, s. 197.

2.7. Pátá část filmu: Život na bruselském dvoře v letech 1504-1506

Ve filmové verzi je život na Johanině dvoře vykreslen idylicky až do oznámení úmrtí Johaniny matky Isabely Katolické. Královna zemřela dne 26. listopadu 1504. Ve filmové scéně, kde Isabela umírá, je vidět jasná inspirace romantickým obrazem z roku 1864 od Eduarda Rosalese, který se jmenuje *Doña Isabela diktující svoji závěť*. Jako posel této smutné zprávy je vybrán Alvaro de Estúñiga – přítel Johany z dětských let, ale tato postava je zcela fiktivní. Johana chce tuto smutnou zprávu oznámit Filipovi, ale přistihne ho s jeho milenkou, což je pro Johanu další těžká rána. Neunesení tíži těchto skutečností a vyběhne na dvůr do deštivého počasí. V dalších scénách odhalí Filipovu milenkou a nechá jí ostříhat její dlouhé vlasy.

Z chronologického hlediska jsou tyto dvě události ve filmu zařazeny opačně, než tomu bylo ve skutečnosti. Johana opravdu nechala ostříhat Filipovu údajnou milenkou, ale toto se podle dopisu Pedra Mártira⁸⁴ stalo zřejmě na začátku června 1504 a Isabela umírá až na podzim 1504. Scénáristé propojili dvě pro Johanu nešťastné zprávy, a to oznámení smrti její matky Isabely a manželovu nevěru. V historické skutečnosti Johana hned po návratu do Flander pojala podezření, že Filip měl v době její nepřítomnosti milostný poměr s jednou z dvorních dam. O této události se dozvídáme z dopisu Pedra Mártira: „*Padla mu do náručí, přesto byla nespokojená. Protože po příjezdu do Flander si všimla, že srdce jejího manžela je jí vzdálené a pojala podezření, že má milenkou. Tak jak to instinkt napovídá všem ženám, zvláště když upřímně milují. Oheň žárlivosti u ní vyvolal bouřlivé chování a říká se, že se srdcem naplněným vztekem, s plamennou tváří a skřípajícími zuby napadla a začala bít jednu ze svých dam, kterou považovala za onu milenkou.*“⁸⁵ Zde můžeme vidět

⁸⁴ Pedro MÁRTIR DE ANGLERÍA, *Epistolario*, s. 83-84.

⁸⁵ “*Pienso que ya habrá llegado a vuestros oídos con que turbulencias mental Juana la Princesa heredera de tantos reinos, ardía por abrazar a su esposo Felipe, Archiduque de Borgoña y de Austria y Conde de Flandes, Se fue, cayó en brazos del marido y, sin embargo, es el colmo de la infelicidad. Porque nada más llegar a Flandes, se dio cuenta de que el corazón del esposo estaba muy distante de ella sospechando mediaba una amante, tal como el instinto les avisa a todas las mujeres, principalmente a las que castamente aman. Aquella serpiente de fuego e hizo estallar en turbulentas llamaradas, y se dice que, con el corazón lleno de rabia, vomitando llamas el rostro, rechinando los dientes, la emprendió a golpes contra una de sus damas - que sospechaba era la amante*” Pedro MÁRTIR DE ANGLERÍA, *Epistolario*, s. 83-84.

její pokračující špatné psychické stavy a návaly vzteku a zlosti. „*A nařídila, aby jí dohola ostříhali její vlnité blondáté vlasy, které se Filipovi tolik líbily. Vypráví se, že jakmile se to dozvěděl, vrhl se na svou ženu a zahrnul ji nadávkami a urážkami. Největší bolest jí způsobilo, že od té doby s ní přestal pobývat. O Johaně mladé ženě vychované se vši péčí ve dvorských radovánkách a velkoleposti, poněkud tvrdohlavé povahy, se srdcem zlomeným tímto trápením, se říká, že je na tom špatně se zdravím.*“

⁸⁶ Tímto dodatkem se dozvídáme, že nechala ostříhat blondátou dvorní dámu jako údajnou Filipovu milenkou. Filip na její chování zareagoval velice negativně a došlo k rozepři a neshodě mezi manželi. Od té doby Johanu nepřestaly sužovat depresivní duševní stavy, které byly zapříčiněny hlavně Filipovým rozhodnutím netrávit s ní čas.

Po smrti Isabely Katolické byli Filip a Johana povinováni vrátit se do Španělska jako následníci Kastilského trůnu. Sama Isabela ve své závěti pochybuje nad způsobilostí vlády své dcery: *“Pokud by jmenovaná princezna, naše dcera, nebyla přítomna na území mých jmenovaných království nebo by po svém návratu někdy nemohla nebo nedokázala je spravovat...”*⁸⁷ V takovém případě měl Ferdinand Aragonský být královským místodržícím, to až do dovršení dvaceti let Karla – syna Johany. Ani v jednom z případů se nezmiňuje o Filipovi, který byl vždy označován za cizince, neznalého místních kastilských tradic a zákonů.

Odjezd do Španělska byl zase oddálen dalším těhotenstvím Johany z čehož se můžeme domnívat, že došlo k smíření manželů po incidentu s Filipovou milenkou. Po narození dcery Marie dne 15.zář 1505, již nic nebránilo odjezdu.

⁸⁶ *“A ordenó le cortan a rape el rubio cabello, que tanto agradadle a Felipe. Nada más tener esta noticia de lo sucedido sin poderse contener, cuentan que se lanzó contra su esposa y la colmó de injurias y afrentas y, para mayor dolor de la desgraciada, ya nunca más volvió a estar con ella. Mas Juana, joven criada esmeradamente entre las delicias y esplendores de la corte, de natural un tanto obstinado, destrozado el corazón por aquella desmedida agustina, se dice anda mal de salud.”* Pedro MÁRTIR DE ANGLERÍA, *Epistolario*, s. 83-84.

⁸⁷ *“Si la princesa nombrada, nuestra hija, no estuvo presente en el territorio de mi reino nombrado, o no pudo o no pudo hacerlo después de su propio ataque.”* Luis SUÁREZ FERNANDEZ, *Análisis del testamento de Isabel la Católica*, Cuadernos de Historia Moderna 13, Madrid, 1992, s. 83.

2.8. Šestá část filmu: Cesta Filipa a Johany do Španělka

Flotila vyrazila z Vlissingenu v blízkosti Middelburgu dne 7.ledna 1506. Poté se zastavila v Anglii, kde navštívili Jindřicha VII. a Johaninu sestru Kateřinu Aragonskou, která pobývala na anglickém dvoře po smrti svého manžela Artura Tudora.⁸⁸ Král Jindřich VII. si o Johaně poznamenal, že vypadala moc dobře a mluvila málo, ale vždy k věci. Podle jeho úsudku nebyla šílená.⁸⁹ Výprava zde zůstala necelé tři měsíce, a to až do 22.dubna. Poté pokračovala směrem do Španělska.

Dne 26. dubna přistála flotila v La Coruňi, a ne v Laredu, kde čekal Ferdinand. Následníci museli absolvovat dlouhou cestu až do Burgosu. Ve filmové verzi není zobrazena návštěva anglického krále. Během jejich cesty do Burgosu vidíme další Filipova záletnictví. Za svou milenku si vybere Maurku jménem Aixa. Bohužel tato postava je zcela fiktivní a scénáristé ji přidali pro zatraktivnění děje. Ale v pramenech je zmiňována Filipova obliba chodit inkognito mezi prostý lid a liboval si ve skutečnost, že ho nikdo nepozná.⁹⁰

Filip a Ferdinand se sešli dne 27. června bez přizvání Johany, která pobývala v nedalekém městečku Benavente. V Johanině nepřítomnosti se králové spojili proti ní. Ferdinand slíbil odchod z Kastilie a ponechání vlády ve prospěch Filipa výměnou za polovinu práv a důchodů v Indii⁹¹ a správu území všech tří vojenských řádů.⁹² Tato dohoda se nazývá jako Villafáfilský mír.⁹³ Ve filmu je setkání vyobrazeno pravdivě, ale je zařazeno později, než tomu bylo ve skutečnosti, a to až po přijetí do Burgosu v září 1506. Ferdinand uděluje povolení prohlásit Johanu za nesvéprávnou. Bohužel k tomuto faktu chybí pramenná základna, ale nutno říci, že Ferdinand nikdy neusiloval o její prohlášení za nesvéprávnou, zároveň za ni na druhou stranu po jejím uvěznění v Tordesillas vládnul.

⁸⁸ *Segundo viaje de Felipe el Hermoso a España*, s. 558.

⁸⁹ Gutierre Gómez de FUENSALIDA, *Correspondencia (1496-1509)*, s. 461.

⁹⁰ Lorenzo de PADILLA, *Crónica de Felipe I.*, s. 90.

⁹¹ Jedná se o Španělskou Západní Indii, což byly španělské državy v Karibiku v letech 1492-1899. Patří sem hlavně Velké Antily a ostrovy při pobřeží Střední a Jižní Ameriky.

⁹² Jednalo se o řády: svatojakubských rytířů z Galicie, calatravských rytířů z Kastilie, alcántarských rytířů z Leónu.

⁹³ Miguel Ángel LAREDO QUESADA, *Španělsko katolických králů*, Praha 2003, s. 246.

Dále průvod pokračoval směrem do Burgosu. Ale těsně před městem Johana pojala podezření, že se jí její manžel chystá izolovat. Pedro Mártir napsal: „*Když se u vsi zvané Cójeces královna Johana jedoucí na koni zastavila v otevřené krajině, přepadli jí pochybnosti, zda jí nenechají zavřít na hradě tohoto malého městečka, který byl nedobytný. Ať již pro svůj duševní stav či z náznaků některého donašeče byla přesvědčena o tom, že její manžel a jeho rádci, které hluboce nenáviděla, ji chtějí uvěznit na nějakém hradě. Proto celou noc zůstala na koni a nepohnuly jí prosby ani hrozby, aby vstoupila do onoho města. Další den se uvolila k vstupu do Burgosu, kam jsme dojeli 7.září 1506.*“⁹⁴ V tomto úryvku můžeme pozorovat Johaninu nedůvěru k Filipovi a jeho rádcům. Johana si byla vědoma, že její manžel usiluje o vládu v Kastilii. Sám autor úryvku si není jistý, zda se jednalo o její psychické rozpoložení nebo měla mezi Filipovými muži své zvědy. Johana tak opět uplatnila svou fyzickou houževnatost a celou noc zůstala na koni. Tato scéna se ve filmu neobjevuje, ale je zásadní, protože Johana si uvědomovala, že Filip usiluje o její královský titul a její uvěznění – izolaci.

Manželský pár přijíždí do Burgosu dne 7. září 1506, kde jsou slavnostně přivítáni, což je ve filmu velice věrně zobrazeno. V následující scéně si Johana vybírá své dvorní dámy. Filip se úspěšně pokusil mezi její dvorní dámy nominovat svou maurskou milenkou Aixu pod jménem Beatriz de Bobadilla jako neteř Juana Manuela. Nutno říci, že tato skutečnost je zcela fiktivní a scénáristé jí zařadili pro větší dramatickosti děje.

Ale historická skutečnost byla jiná. Podle benátského velvyslance Vincenza Quiriri, Johana neměla žádné dvorní dámy. S mnoha osobami nemluvila, ani je nepozdravila. Nejvíce času trávila sama ve svých komnatách. Slavnosti a dvorskou zábavu neměla v oblibě. Vyhýbala se všem ženám, ať už byly vlámského či

⁹⁴ “*Cuando en aldea por nombre Cojeces, en campo abierto, se detuvo la Reina Juana montando a caballo, entró en sospechas de que la dejan encerrada en el castillo de aquella pequeña villa, que era muy seguro; porque estaba penamente convencida, bien por su estado mental o bien por las indicaciones de algún delator, de que su marido y los consejeros, a los que fundamente odiaba, la iban a encerrar en cualquier castillo. Pasó, por tanto, la noche entera a caballo, sí que los ruegos ni las amenazas pudieron inducirle a penetrar en la aldea. Al día siguiente se avino a que entráramos en Burgos, en cuya celebre Ciudad penetramos el día 7 de septiembre del 1506.*” Pedro MÁRTIR DE ANGLERÍA, *Epistolario*, s. 147.

španělského původu, či byly staré, mladé nebo jakéhokoliv postavení. Nesnášela je a chtěla se vyvarovat jakémukoliv styku s nimi. Na druhou stranu ji velvyslanec popisuje jako ženu s důvtipem a dobrým porozuměním, vystupující s vážností, kterou by královna měla mít.⁹⁵

Během pobytu v Burgos podle zprávy doktora Parry o Filipově smrti se měl Johanin manžel nachladit ve středu 16. září, kdy hrál své oblíbené míčové hry a poté se rychle zchladil.⁹⁶ Někteří historikové se domnívají, že vypil velké množství studené vody a tím onemocněl.⁹⁷ Ve filmu můžeme tento moment jasně vidět v 1:06:40, ale zde se navzdory skutečnosti vrací se z lovu.

V dalších scénách ho už můžeme vidět nemocného, ale on tomu nevěnuje pozornost, což je podle zprávy doktora Parry pravda. Filip měl další dny horečku, ale neoznámil to doktorům a dělal vše, jak to měl ve zvyku. Až v sobotu 19. září 1506 dostal silnou zimnici. Byli přivoláni lékaři a Filip musel ulehnout.⁹⁸

Podle filmového děje se Johana pokouší u Filipa vzbudit žárlivost, což nemůžeme doložit žádnými písemnými dokumenty. Její smyšlený milostný poměr s Alvarem de Estúñiga k vyvolání žárlivosti u svého manžela Filipa je zcela vymyšlená scénáristy filmového snímku.

Další fiktivní scénou je odhalení Filipovy maurské milenky, která je jednou z Johaniných dam. Johana přijme představitele kastilské šlechty, ale nevěnuje jim pozornost. Raději se zajímá o písmo svých dam, aby odhalila, která napsala dopis Filipovi. Scenáristé zřejmě chtěli poukázat na Johaninu žárlivost a kontrolování svého manžela, které můžeme dokázat již uvedeným úryvkem od Vincenta Quirina, kde líčí Johana jako žárlivou manželku, která svého manžela trápila svou žárlivostí až do takové míry, že se nemohl těšit z ničeho.⁹⁹

⁹⁵ *Segundo viaje de Felipe el Hermoso a España*, s. 605-606.

⁹⁶ PARRA, *Carta sobre la muerte de Felipe el Hermoso*, ed. Miguel Salvá, Colección de Documentos Inéditos para la Historia de España, VIII., 1846, Madrid, s. 394.

⁹⁷ Bethany ARAM, *La Reina Juana*, s. 158.

⁹⁸ PARRA, *Carta sobre la muerte de Felipe el Hermoso*, s. 394.

⁹⁹ Vincente QUIRINI, *Relación de su visita a Castilla*. s. 605.

Scénáristé také poukazují na Johaninu nechuť vládnout, když k ní přichází šlechta. Bohužel zde chybí prameny k Johanině vztahu ke státnickým povinnostem před smrtí jejího manžela. Ale z dokumentů, napsaných Pedrem Mártirem, je zřejmé, že nejevila zájem o vládu před Filipovou smrtí ani po ní.¹⁰⁰

Pokračujeme-li ve filmové dějové linii, Filip svolává sněm kortesů, kde chce Johanu prohlásit za nesvéprávnou a odejmout jí všechny práva k vládnutí v Kastilii. Ale během jednání se zde objeví Johana ve vysokém stupni těhotenství a oblečená v barvách Trastámarské dynastie. Projeví moudrost a přehled o nově nastolené situaci. Tento sněm se nikdy neuskutečnil. Ale prameny od Pedro Mártira nám potvrzují informaci o Johaniných stavech, kdy se projevila jako moudrá žena s důvtipem a porozuměním pro věc. Například když na ni byl činěn nátlak, aby jmenovala do funkce biskupy pro neobsazené diecéze, Johana odpověděla: „*Mnohem závaznější by bylo, kdybych zvolila pastýře málo způsobilé vést své stádo*“.¹⁰¹ Zde je vidět její přičetnost, ale nevole cokoliv rozhodovat. V dalších dokumentech toto kronikář jen potvrzuje: „*Má velké nadání a paměť tato naše panovnice. Bystrost jejího úsudku přesahuje schopnosti, které bychom očekávali od ženy, vyrovnává se v něčem i mužům. Nic nevysvětluje a odmítá dát popud k čemukoliv. Máme ji zde takovou, jakou nám ji vrátili z Flander. Nechá nás pojmout naději svého brzkého uzdravení a vzápětí ji zaplaší. Takto žijeme.*“¹⁰² V tomto prameni můžeme vidět, že Johana na kronikáře udělala velký dojem, co se bystrosti týče, ale na druhou stranu odmítá vydat jakékoliv státnické rozhodnutí. Dále se zmiňuje o jejích měnících se duševních stavech. Jednou se zdá být zdravá – přičetná a poté ji ovládne její psychická nemoc. Tyto Johaniny stavy jsou ve filmovém zpracování dobře vyobrazeny.

¹⁰⁰ Pedro MÁRTIR DE ANGLERÍA, *Epistolario*, s. 152. Dále Tamtéž, s. 154.

¹⁰¹ „*Mucho más grave creo sería si eligiera unos pastores poco idóneos para regir su rebaño.*” Pedro MÁRTIR DE ANGLERÍA, *Epistolario*, s. 155.

¹⁰² „*Tiene mucho talento y memoria esta nuestra soberana. Con agudza penetra no solo en lo que respecta a una mujer, sino también a un gran hombre. No da explicaciones; se niega a tomar iniciativas. Tal como nos la enviaron de Flandres, así la tenemos. Tan pronto nos hace concebir la esperanza de una próxima curación como nos la ahuyenta. Así vivimos.*” Tamtéž, s. 200.

2.9. Sedmá část filmu: Filipova smrt a uvěznění Johany v Tordesillas

V dalších scénách se projevuje Filipova nemoc, kdy musí ulehnout na lůžko. K dispozici máme rozsáhlou zprávu doktora Parry – osobního lékaře krále Ferdinanda, která líčí průběh jeho nemoci a postupy lékařů. Filip musel v sobotu 19. září 1506 ulehnout, protože se k horečce přidala i zimnice. Tyto stavy horečky a zimnice se u něho střídaly každý den. Lékaři mu pouštěli žilou a přikládaly baňky na záda a šíji, ale jeho stav se nadále zhoršoval. Na těle mu po potu zůstaly malé červené a černé vřídky. Ve čtvrtek 23. září nechali poslat pro další lékaře. Dosud se o něho starali jen jeho flanderští doktoři. Právě ve čtvrtek těsně po půlnoci k němu přichází doktor Parra, který popisuje, že Filip byl už velice slabý a nepředpokládal, že vydrží do další zimnice. Filip umírá 25. září 1506 ve dvě hodiny ráno. Filipovo onemocnění mělo velice rychlý průběh.¹⁰³

Ale hlavní otázkou v této situaci bylo Johanino chování, o kterém se Parra zmiňuje následovně: „*Těch pět hodin, co jsem tam byl, jsem viděl královnu – moji paní, přikazovala, co se má dělat, mluvila s králem a s námi také. Starala se o krále s tou nejlepší péčí a vytrváním. Nikdy v životě jsem nepotkal ženu, která by byla tak rozvážná v tak těžké situaci.*“¹⁰⁴ Ten to úryvek líčí Johanino statečné chování během Filipovy nemoci. Vytrvale se o něj starala a ze všech účastníků jevila největší rozvážnost a klid. Dalším svědkem jejího rozpoložení v průběhu Filipova posledního týdne života je anonymní vlámský kronikář, který zdokumentoval druhou Filipovu cestu do Španělska: „*V hodině jeho smrti neukázala ani známku žalu, a tak tomu bylo i během jeho nemoci. Byla stále po jeho boku a sama mu dávala najíst a napít. Přestože byla těhotná, zůstávala s ním ve dne i v noci. Všichni kolem se obávali, aby se jí a jejímu plodu nestalo něco špatného při takové námaze, kterou na sebe brala.*“¹⁰⁵ V této části

¹⁰³ PARRA, *Carta sobre la muerte de Felipe el Hermoso*, s. 395-397.

¹⁰⁴ *En las cinco horas que allí es tuve, vi á la Reina mi Señora estar allí continuo mandando lo que se hiciese y haciéndole, y hablando al Rey y á nosotros, y tratando al Rey con el mejor semblante, y tiento, y aire y gracia, que en mi vida vi mujer de ningún estado.*” Tamtéž, s. 397.

¹⁰⁵ *“Que apenas si mostró semblante de duelo en la hora de su muerte, n tampoco lo hizo durante su enfermedad; pero estaba continuamente a su lado, dándole de beber y de comer ella misma, a pesar de estar embarazada, y ni de día ni de noche le abandonaba; y con la pena y el trabajo que se tomaba, al*

vidíme až heroické chování Johany, která sama sebe upozadila na úkor potřeb svého manžela a vytrvale se o něho starala, i když byla těhotná. Úryvek pokračuje: „*Ale je to žena jako stvořená pro utrpení, aby spatřila všechny věci světa – dobré i špatné, aniž by poznamenaly její srdce či odvalu. Ani ve chvíli smrti nebo v době nemoci svého manžela, kterého tolik milovala až ji měli za pomatenou, neprojevila jedinou známku ženské slabosti. Naopak dokázala čelit situaci, ve které se ocitla s takovým sebeovládáním, že to budilo zdání, že se nic zvláštního neděje.*“¹⁰⁶ Zde autor poukazuje na Johaninu přičetnost a sebeovládání, kdy dokázala mít jasnou mysl i v takovéto situaci. „*Vždy po boku svého již očividně umírajícího manžela povzbuzujíc ho k jídlu a užívání medicíny, kterou mu doktoři předepsali, ona sama, byť byla těhotná, je ochutnala velkými doušky, dodávajíc mu odvalu, aby napodobil ji.*“ Další důkaz její až mateřské starostlivosti, kterou během Filipovy nemoci beze sporu prokázala.

Po smrti Filipa Johana upadla do dalších depresí a její duševní stavy se výrazně zhoršily. Anonymní kronikář dodává: *Nechtěla odejít a chtěla být neustále s ním. Bylo moc těžké odvést ji do jejích komnat, kde zůstala několik dní a nocí oblečená bez uložení se na lůžko.*“¹⁰⁷ Tady můžeme vidět Johaninu závislost na přítomnosti Filipa. Ve svých komnatách upadala do depresí, kde se nepřevlékala a spala na zemi.

Porovnáme-li pramen o Johanině chování během Filipova onemocnění s filmovým zpracováním, byla Johana ve skutečnosti odvážnější a jednala s větší rozvahou, než to můžeme vidět ve filmu. Ve filmové verzi stále naříká a pláče, ale podle zmíněných pramenů projevila až heroické chování, kdy na sebe vzala povinnost dobré manželky a ošetřovatelky.

hacer esto, dudaban maravillosamente los que había alrededor del rey y de ella de que a ella y su fruto no les pasase algo malo.”; Segundo viaje de Felipe el Hermoso a España, s. 588.

¹⁰⁶ *“Pero no porque es una mujer para sufrir y ver todas las cosas del mundo, buenas o malas, sin mutación de su corazón ni de su valor; ni en la muerte in en la enfermedad de su dicho marido, al que amaba tanto que gozaba la fama de estar fuera de su sentido, mostró ningún semblante ni contenencia de mujer; pero mantuvo si situación con tanta firmeza que parecía como si nada le sucediese.” PARRA, Carta sobre la muerte de Felipe el Hermoso, s. 588.*

¹⁰⁷ *“Exhortando siempre a su dicho marido, que agonizaba ya y estaba acabando, para comer y respirar algunos pistos o medicinas tales como los médicos le habían ordenado, y ella misma, aun estando encima como estaba, las probaba y tomaba grandes tragos para darle ánimo para que hiciese como ella. Sin embargo. Cuando Dios quiere llevarse a las gentes no es posible disputárselas ni impedirlo. Si no la hubiesen apartado y se la hubiesen llevado e incesantemente quería estar junto a él y fue precioso llevarla a su cuarto, donde estuvo muchos días y muchas noches vestida sin meterse en su cama.” Tamtéž, s. 588.*

Tělo zesnulého bylo nabalzamováno jeho vlámskými služebníky, což vysvětluje, proč vydrželo tak dlouho dobu nepohřbené. Převezli jej do kartuziánského kláštera v Miraflores, nedaleko Burgosu. Když se to dozvěděla Johana, chtěla ihned jít za ním. Byla odsloužena mše za nebožtíka, tělo bylo vystaveno a uloženo v klášteře.¹⁰⁸

Během těchto dní měla Johana volné pole působnosti ve státnických otázkách, protože její manžel byl po smrti a její otec Ferdinand odjel do Itálie, ale ona dále projevovala nevoli ke státnickým povinnostem. Toledský biskup i další významní představitelé šlechty jí žádali o pomoc, ale ona si jich nevšímala. Nevzala do ruky jedinou listinu, která by se týkala státnických záležitostí. Jen nechala zaplatit účet zpěváků z Flander, které jako jediné přijala z Filipovy družiny, a to bylo zřejmě z důvodů, že jí hudba činila jediné potěšení.¹⁰⁹ V dalších pramenech Mártir uvádí: „*Vede ubohý život, těší se ze tmy a ústraní, bradou opřena o ruku sedí jako by byla němá. S nikým nechce jednat – zejména se ženami, které nenávidí a vyhýbá se jim, tak jako to dělávala za života svého muže. Není možné přesvědčit ji, aby podepsala nějakou listinu nebo napsala pár řádků v rámci správy státu. Když je něco naléhavého, začne mluvit o jiných věcech – ne tak důležitých anebo odpoví, že čeká na svého otce, který se lépe vyzná v životech lidí.*“¹¹⁰ Zde je patrný žalostný způsob Johanina života po smrti svého manžela. Nejraději trávila čas sama zavřená ve své komnatě a vyhýbala se ženám. Podobně jako tomu bylo za Filipova života. Dále pokračuje její nevole ke státnickým povinnostem, ve kterých důvěřovala svému otci a čekala na jeho návrat z Itálie.

Za takovýchto podmínek dochází k vytvoření prozatímní vlády – triumvirátu, v jehož čele je kardinál Cisneros, kastilský konetábl Velasco a vévoda z Nájery. Tato vláda měla spravovat Kastilii až do návratu Ferdinanda.¹¹¹

¹⁰⁸ Pedro MÁRTIR DE ANGLERÍA, *Epistolario*, s. 152.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 154.

¹¹⁰ „*Arrastra una vida desdichada, gozándose en la oscuridad y en el retiro, con la mano clavada en el mentón y cerrada la boca como si fuera muda; no gusta del trato de nadie y mucho menos con mujeres, a las que odia y aparte de sí – como hacía en vida de su marido-, sin que haya manera de convencerla de que ponga una firma o redacte unas líneas para el gobierno del Estado. Cuando se le urge unas cosas se le habla de otras cosas de menor importancia, responde que está esperando a su padre que conoce los méritos y la vida de las personas*” Tamtéž, s. 155-156.

¹¹¹ Miguel Ángel LAREDO QUESADA, *Španělsko katolických králů*, s. 247.

Koncem prosince 1506 si Johana vzpomněla na Filipovo přání být pohřben na jihu Španělska v Granadě. Johana nařídila exhumovat Filipovo tělo, ale kartuziánští řeholníci protestovali, ona si trvala na svém. Biskup z Burgosu se jí také snažil oponovat a argumentoval, že podle zákona a závěti Filipa je s jeho tělem nemožné manipulovat. Smí se exhumovat až po šesti měsících od pohřbení. Ale Johana trvala na svém. Nebylo možné, aby ji nějaký šlechtic anebo prelát přesvědčil, aby ustoupila od svého záměru.¹¹² V dalších dokumentech Martir dodává: „*A tak 20. prosince byl její manžel exhumován. Viděli jsme jeho ostatky uložené v olověné rakvi a v další dřevěné. Po jejím otevření nás všechny přítomné vyslance vyzvala abychom tělo identifikovali. Neviděli jsme nic víc než ležící mužské tělo, nemohli jsme dobře rozeznat obličej, protože byl zabalený do obvazů.*“¹¹³ Zde vidíme, že Johana opravdu dosáhla svého a Filipovo tělo bylo exhumováno. Donutila přítomné šlechtice a církevní hodnostáře, aby identifikovali tělo jejího manžela, ale jak je zmíněno, obličej nebyl rozpoznatelný kvůli obvazům z předešlého balzamování.

Poté zahájila putování po Kastilii s rakví svého manžela. Z Burgosu se vydala do Torquemady, kde se musela zastavit kvůli pokročilému těhotenství. Součástí průvodu byl Pedro Mártir. Podrobně popsal pohřební průvod. Rakev byla přepravována na voze, který byl tažen čtyřmi koňmi z Fríska. Rakev byla přikryta královským ornátem vyšívaným hedvábím a zlatem. Během jejich pobytu v Torquemadě byla rakev uložena v místním farním kostele, kde tělo střežili ozbrojení vojáci, připraveni ve střehu, jako by měli nepřátelé za chvíli napadnout hradby. Všem ženám byl vstup do kostela přísně zakázán. Johana byla stejně žárlivá, jako tomu bylo za života jejího manžela. Každý den se konaly smuteční obřady se stejnou okázalostí, jako tomu bylo poprvé.¹¹⁴

V Torquemadě Johana porodila 14. ledna 1507 holčičku jménem Kateřina. Průvod zde zůstal až do dubna a pak se přesunul do blízkého města Hornillos. Marně

¹¹² Pedro MÁRTIR DE ANGLERÍA, *Epistolario*, s. 163

¹¹³ „*Así, pues, desenterró al marido el 20 de diciembre. Lo vimos comocado dentro de una caja de plomo, recubierta con otra de manera, todos los embajadores presentes a los cuales, una vez abierta la casa, nos llamó para que reconociéramos el cuerpo el marido; no vimos otr más que la forma de un hombre yacente, pero no se distinguía bien si tenía rostro de hombre, porque envuelto en vendajes impregnados en ungüentos.*” Tamtéž s.164.

¹¹⁴ Pedro MÁRTIR DE ANGLERÍA, *Epistolario*, s.164.

Johanu rádci přesvědčovali, aby pohřební průvod vedl významnějšími městy, například Palencií.¹¹⁵ Během cesty do města Hornillos, se stala nepříjemná událost, která ukazuje, k jakému chování se dokázala Johana uchýlit. „*Narazili jsme na jeden ženský klášter. Domnívají se, že je to mužský řád, nařídila zde zastavit průvod. Ale když zjistila, že se jedná o ženské společenství, hned nařídila ať rakev odtud odvezou do otevřené krajiny. Uprostřed noci při slabém světle pochodní téměř uhašených silným větrem přikázala otevřít rakev. Řemeslníci otevřeli dřevěnou i olověnou schránku. Po otevření rakve zavolala šlechtice jako svědky a nechala rakev znovu zavřít a urychleně převést do Hornillosu*“¹¹⁶ Úryvek dokazuje, že Johana byla stejně žárlivá i po Filipově smrti. Nechtěla se svým průvodem zastavovat ani v ženských kláštorech. Po odjezdu z ženského kláštera zřejmě pojala podezření, zda jí tělo Filipa nebylo odcizeno, a proto rozhodla nechat znovu otevřít Filipovu rakev, aby se ujistila, že se zde jeho tělo opravdu nachází.

Po oznámení příjezdu Ferdinanda se Johana i se svým pohřebním průvodem přesunula do Tórtolesu, kde se 29. srpna 1507 setkala se svým otcem, který převzal vládu nad Kastilií.

Další Johaniny kroky směřovaly do Arcos, kde pobývala jeden rok. Zde se Johanin stav nadále zhoršoval. Přestala pečovat o svůj zevnějšek, spala na zemi, nepřevlékala se a nemyla se. Po její návštěvě biskup z Malágy informoval jejího otce Ferdinanda: „*Zanedbání čistoty jejího obličeje napoví, že i to ostatní je značné.*“¹¹⁷ Toto souvětí nám může jen naznačit, v jakých bídnych podmínkách Johana žila a zanedbávala péči o svůj zevnějšek.

¹¹⁵ Pedro MÁRTIR DE ANGLERÍA, *Epistolario* s.184.

¹¹⁶ “*Topamos con un convento de monjas. Pensando que era de frailes, ordenó repentinamente detener el cortejo y dejar en tierra el féretro, en pleno campo. Pero cuando supo que era femenina la comunidad, inmediatamente dió órdenes para que trasladasen el féretro de allí y a campo descubierto a cielo raso, mandó que sacan el cadáver durante la noche a la débil luz d las hachas, que apenas si dejaba arder a violencia del viento. Unos artesanos, venidos al efecto, abrieron la caja de manera y la de plomo. Después de contemplar el cadáver del marido, llamando a los nobles como testigos, mandó de nuevo cerrarlo y que a hombros lo trasladasen a Hornillos.*” Tamtéž s. 184-185.

¹¹⁷ “*Su poca limpieza en cara, y diz que en lo demás, es grande.*” Félix de LANOS Y TRRIGLIA, *Sobre la fuga frustrada de doña Juana la Loca*, Boletín de la Real Academia de la Historia, 102, Alicante 1933, s. 101.

V následujících měsících hrozila možnost únosu Johany Filipovými příznivci, kteří byli v opozici proti Ferdinandovi a chtěli Johanu za královnu. Z těchto důvodů se Ferdinand rozhodl přesunout svou dceru do mnohem bezpečnějšího místa s lepší ochranou. Tyto podmínky splňovalo město Tordesillas, které se nachází v blízkosti Valladolidu, kde královský dvůr velice často přebýval. V únoru 1509 Johana vstoupila do Tordesillas se zbylým osazenstvem pohřebního průvodu a s ostatky svého manžela, bez kterých nechtěla odejít. Dále s ní byla její dvouletá dcera, infantka Kateřina, na kterou Johana upnula svoji pozornost a nechtěla jí opustit. Město Tordesillas bylo královským městem, kde králové Alfons XI. a Pedro I. nechali vystavět palác i s klášteřem svaté Kláry. Johana přebývala v tomto zbudovaném paláci.¹¹⁸

Filipovo tělo bylo uloženo v klášteře a Johaně jej bylo povoleno občasně navštěvovat. Tak skončila strastiplná cesta s tělem zesnulého manžela. Kronikář si o jejím vstupu do města napsal: *Předpokládáme, že zde stráví zbytek svého života spokojená ve své saturnské samotě.*¹¹⁹ Z úryvku můžeme vypožorovat předpověď brzké smrti Johany od jejího okolí. Ale opak byl pravdou, nakonec se dožila 76 let. Nikdo neočekával, že se Johana dožije tak vysokého věku. Johana uvězněná v Tordesillas strávila více jak polovinu svého života – 47 let. Zemřela 12. dubna 1555.

Ve filmové verzi není zachycena exhumace Filipova těla. Pohřební pochod není rozebírán tak dopodrobna, je ukázán jen nástinem. Další osudy Johany jsou jen naznačeny a celý film je ukončen jejím zavřením do Tordesillas. Předposlední scénou je návštěva a otevření rakve Filipa v klášteře svaté Kláry. Johana v minulosti nechala celkem dvakrát otevřít Filipovu rakev, ale vždy to bylo pro ujištění, zda se jeho tělo v rakvi opravdu nachází anebo také pro identifikaci těla, jak se můžeme dovědět z výše zmíněných pramenů. Rozhodně rakev neotevírala pro svoje potěšení a za účelem nekrofilní deviace. Poslední scéna je věnovaná postarší Johaně a je tak uzavřená retrospektivní kompozice celého filmu.

¹¹⁸ Eleuterio FERNÁNDEZ TORRES, *Historia de Tordesillas*, Valladolid 1914, s. 61.

¹¹⁹ *Suponemos que allí pasará el resto de su vida, contenta en su Soledad saturnia.* Pedro MÁRTIR DE ANGLERÍA, *Epistolario*, s. 278.

Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce bylo porovnat filmové zpracování *Johany Šílené* s historickou realitou v období od roku 1496 až do roku 1509. Dále tato práce měla filmovému divákovi přiblížit Johaninu osobnost a vyvrátit některé zveličené a nepravdivé informace, které jsou ve filmu.

Těchto vytyčených cílů jsem se rozhodla dosáhnout na základě komparace se španělskými prameny, které jsem nashromáždila během zahraničního výjezdu. Hlavní badatelský problém představovala absence pramenů z Johanina života ve Flandrech. Těchto pramenů je velice málo a když nějaké existují, jsou psány francouzsky nebo německy.

Práce je rozdělena na dvě kapitoly a poté následuje devět podkapitol. V první části je Johanin životní osud popsán jako inspirační zdroj pro španělské spisovatele doby romantismu. V této době vzniká i divadelní hra *Šílenství z lásky* inspirovaná jejím osudem a toto drama se promítá i do samotného filmové zpracování.

Druhá kapitola je věnována filmu Vincenta Arandy. Je zde rozebrán scénář filmu a je komparován se zmiňovaným dramatem *Šílenství z lásky*. Scénáristé se inspirovali několika fiktivními i reálnými postavami a je zde patrná podobnost některých scén i dialogů. Jednotlivé části filmu jsem rozřadila do devíti podkapitol.

V první podkapitole jsem okomentovala výběr dvou hlavních herců – představitelů Johany a Filipa. Podle komparace s prameny a reprodukcemi dobových obrazů byl výběr herců zcela správný a výstižný, co se jejich vzhledové podobnosti týče. V dalších částech se už zaměřuji na komparaci filmových scén a historické reality.

Druhá podkapitola se zabývá první částí filmu, kdy Johana odjíždí do Flander kvůli svatbě s Filipem Sličným. Loučení s její rodinou je zachyceno z hlediska reality velice výstižně. Avšak samotný příjezd a cesta po Flandrech byla komplikovanější a drsnější, jako důkaz může být velké množství úmrtí v Johanině doprovodu. Tyto skutečnosti jsou ve filmu zjednodušeny a vynechány.

Třetí podkapitola rozebírá první setkání a následnou svatbu Johany a Filipa, což je zachyceno velice věrohodně. Mladý pár k sobě chová sympatie již od prvního pohledu, avšak následující scény plné Johaniny sexuální touhy jsou pravděpodobně jen zveličenými představami o Johaně během španělského romantismu. Je zde absence pramenů, která podnítila představivost romantického hnutí.

Čtvrtá podkapitola se zabývá vysvětlením historických událostí ve Španělsku – například úmrtí Jana Kastilského, Johanina bratra. Tyto filmové scény jsou pro diváka jen informativní a jsou zachyceny vždy rychlým prostřihem.

Pátá podkapitola mapuje Johanin život na bruselském dvoře, jak jsem se již výše zmiňovala, je k tomuto období velice málo pramenů. Podle španělských velvyslanců Johanin život nebyl tak idylický jako ve filmu. Prameny dokazují střety mezi španělskými a burgundskými zájmy. Johana na svém dvoře postrádá autoritu a také peníze. Porod syna Karla na latríně je zobrazen podle romanistických představ, které nejsou podloženy žádnými historickými prameny.

Šestá podkapitola se věnuje první cestě arcivévodského páru na Pyrenejský poloostrov. Tato část není obsažena ve filmu zřejmě kvůli dějovému spádu a délce filmového zpracování. Nicméně jsem se rozhodla zahrnout tuto část, protože je zcela stěžejní. Objevuje se zde více historických pramenů o jejím osobním životě, ze kterých můžeme pozorovat změny v Johanině chování. Během cesty se setkávají s francouzským královským dvorem, kdy se Johana chová zcela normálně – přičetně. Ale velká změna v jejím vystupování se odehrála po odjezdu jejího manžela za Španělska. Johana, hluboce zamilovaná a fixovaná na Filipa, upadla do depresí, které střídaly záchvaty hněvu. Tyto duševní stavy pokračují i po jejím návratu do Flander.

Sedmá podkapitola zobrazuje pokračující život na bruselském dvoře. Jsou zde dvě zcela zásadní události – úmrtí Isabely Kastilské a odhalení Filipovy nevěry. Tyto scény jsou ve filmovém zpracování ukázány pravdivě – avšak z chronologického hlediska špatně. Podle historické reality Johana opravdu nechala ostříhat Filipovu milenkou, ale to se odehrálo půl roku před Isabelinou smrtí.

Osmá podkapitola řeší druhou cestu Filipa a Johany do Kastilského a Aragonského království. Ve filmovém zpracování je to jejich jediná cesta

na Pyrenejský poloostrov. Tato část je nejvíce ovlivněna dramatem *Šílenství lásky*, a proto je zde nejvíce fiktivních scén a postav. Scény s Filipovou milenkou maurského původu jsou zcela vymyšlené, není zde žádný pramen, který by ji zmiňoval. Další smyšlenou postavou je Álvaro – přítel Johany, a tudíž všechny scény, kde vystupuje jsou z historického hlediska nereálné. Zásadní scéna je jednání kortesů o prohlášení Johany za nesvéprávnou. Na uvedeném jednání vystupuje jako zcela příčetná a obeznámená se situací. Tato scéna je smyšlená, ale dle mého názoru tvůrci chtěli zachytit Johaniny měnící se psychické stavy, kdy se střídají stavy příčetnosti a depresí, které jsou doloženy prameny.

Devátá kapitola se zabývá úmrtím Filipa a následnou izolací Johany v Tordesillas. Zde je zásadní rozdíl v chování Johany během Filipovy nemoci. Prameny dokládají, že se o něho pečlivě starala a ze všech přítomných byla jedna z nejuvědomělejších. Avšak ve filmovém zpracování propadá hysterii a pláče. Další scény jsou již pravdivě vyobrazené. Po Filipově smrti se nechce odloučit od jeho těla, nevěnuje se státnickým záležitostem a vydává se pohřbít Filipovo tělo do Granady dle jeho přání. Johana s pohřebním průvodem nedošla daleko, pohybovala se v okruhu 100 kilometrů od Bugrosu, města, kde Filip zemřel. Poté ji její otec nechal izolovat v paláci v Tordesillas. Další scénou ovlivněnou romanistickými představami je otevření Filipovy rakve během pobytu v Tordesillas, což patrně naznačuje Johaninu údajnou nekrofilii, ale k tomuto zcela chybí prameny.

Z celkového pohledu je první polovina filmu zobrazena realisticky, samozřejmě byly vynechány některé skutečnosti z důvodů rychlejšího dějového spádu a některé scény jsou ovlivněny romanistickými představami o Johanině osobnosti – například přehnaná sexuální náruživost a porod na latríně. Ale jako zcela zásadní chybu bych označila vynechání první cesty do Španělska, kde se naplno začínají projevovat Johaniny problémy. Zde by neměli scénáristé nouzi o dramatické scény.

Druhá polovina filmu, která se odehrává ve Španělsku je z velké části smyšlená. To bych kladla za příčinu až přehnané inspiraci někdy až přenesení některých scén a dialogů z dramatu *Šílenství lásky*, kde autor do děje přidává smyšlené scény i postavy pro větší dramaturgii.

Historický film je jedním z prezentačních médií historie pro širokou veřejnost, nejedná se však o seriózní zdroj historických informací. Ve většině filmových zpracování dochází ke zkreslení, zjednodušení nebo dramatizaci historické reality. Zde nastává otázka, zda je filmové médium vhodné k popularizaci historické osobnosti či události. Domnívám se, že ano – shlédnutí historického filmu může u diváka podnítit hlubší zájem o odbornější studium dané historické problematiky.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

Segundo viaje de Felipe el Hermoso a España, ed. J. García Mercadal, Viajes de extranjeros por España y Portugal, Madrid, 1952. I., s. 548-599.

BERNÁLDEZ, Andrés, *Memorias del reinado de los Reyes Católicos*, ed. Manuel Gómez Moreno — Juan de M. Carrizo, Madrid, 1962.

Bosquejo biográfico de la reina doña Juana, ed. Antonio Rodríguez Villa, Madrid 1874.

Corpus documental de las Cortes de Castilla (1475-1517), ed. Juan M. Zamora, Madrid, 1993.

de LALAING, Antonio, *Primer viaje de Felipe el Hermoso a España en 1501*, ed. J. García Mercadal, Viajes de extranjeros por España y Portugal, Madrid, 1952. I., s. 433-548.

de PADILLA, Lorenzo, *Crónica de Felipe I. llamando el Hermoso*, ed. Miguel Salvá, Colección de Documentos Inéditos para la Historia de España, VIII., Madrid 1846, s. 4-393.

FELIPE EL HERMOSO, *Cartas*, ed. Miguel Salvá, Colección de Documentos para la Historia de España VIII., Madrid, 1846, s. 270-393.

MÁRTIR DE ANGLERÍA, Pedro, *Epistolario*, ed. José Lopéz de Toro Documentos para la Historia de España, IX-XII., Madrid, 1953-1957.

PARRA, *Carta sobre la muerte de Felipe el Hermoso*, ed. Miguel Salvá, Colección de Documentos Inéditos para la Historia de España, VIII., 1846, Madrid, s. 394-397.

Política internacional de Isabel la Católica, IV., ed. Luis Suárez Fernández, Valladolid, 1971.

QUIRINI, Vincente, *Relación de su visita a Castilla*, ed. J. García Mercadal, Viajes de extranjeros por España y Portugal I., Madrid 1952. s. 605-610.

Primární literatura

ARAM, Bethany, *La Reina Juana gobierno. Piedad y dinastía*, Madrid, 2001.

de LLANOS Y TRRIGLIA, Félix, *Sobre la fuga frustrada de doña Juana la Loca*, Boletín de la Real Academia de la Historia 102, Alicante, 1933, s. 97-114.

FERNANDEZ ÁLVARES, Manuel, *Jana Šílená. Zajatyně z Tordesillasu*, Litomyšl, 2002.

GOMEZ, María, *Juana of Castile. History and Myth of the Mad Queen*, Lewisburg, 2008.

PFANDL, Ludwig, *Juana la Loca*, Madrid, 1977.

SANTIAGO, Juan Navarro, *La Madre Patria enajenada. Locura de amor. De Juan de Orduña. Como alegoría nacional*, Hispania, 88 (1), 2005, s. 204-230.

SUÁREZ FERNADEZ, Luis *Análisis del testamento de Isabel la Católica*, Cuadernos de Historia Moderna 13, Madrid, 1992, str. 81-89.

de la TORRE Y DEL CERRO, Antonio, *Cuentas de Gonzalo de Baeza. tesorero de Isabel la Católica*, I-II., Madrid, 1955-1956.

Sekundární literatura

ELGIN, Kathy, *Jindřich VIII.*, Praha 2014.

FERNÁNDEZ TORRES, Eleuterio, *Historia de Tordesillas*, Valladolid, 1914.

GRÖSSING, Sigrid-Maria, *Lásky trůnu habsburského*, Praha, 1992.

LADERO QUESADA, Miguel Ángel, *Španělsko katolických králů*, Praha, 2003.

LATIMER SEAVER, Henry, *The Great Revolt in Castile. A study of the Comunero movement of 1520-1521*, New York 1928, s. 32–33.

LOFTS, Norah, Katarína Aragónska, Bratislava 1987.

NEVE, Felix, *François de Busleyden*, Biographie nationale de Belgique III., Belgie 1872.

Internetové zdroje

<http://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/la-locura-de-amor--0/html/> [citováno dne 11. 4.2018]

https://elpais.com/cultura/2001/11/12/actualidad/1005519601_850215.html [citováno dne 28.2.2018]

<https://lineaserpentinata.blogspot.cz/2015/03/juan-de-flandes-y-los-retratos-en-la.html> [citováno dne 28.4.2018]

https://es.wikipedia.org/wiki/Archivo:Philipp_der_Sch%C3%B6ne.jpg [citováno dne 28.4.2018]

Audiovizuální médium

ARANDA Vincente, *Juana la Loca*, Canal+ España, Enrique Cerezo Producciones Cinematográficas S.A., Španělsko, 2001.

de ORDUÑA, Juan, *Locura de amor*, Compañía Industrial Film Español S.A., Španělsko, 1948.

Přílohy:

Příloha č.1: Juan de Flandes, *Johana Šílená*, kolem roku 1496, Uměleckohistorické muzeum ve Vídni.

Příloha č.2: Mistr Legendy svaté Máří Magdalény, *Filip Habsburský*, kolem roku 1495, Muzeum Louvre v Paříži.

Příloha č.3: Město Toledo – rodiště Johany Šílené (fotografie pořízena v září 2017)

Příloha č.4: Konvent San Juan de los Reyes v Toledo – jedna z lokací filmového zpracování.

(fotografie pořízena v únoru 2017)

Příloha č.5: Katedrála v Leónu – jedna z lokací filmového zpracování. (fotografie pořízena v prosinci 2016)

Příloha č.6: Hrad Guimarães v Portugalsku – jedna z lokací filmového zpracování.
(fotografie pořízena v březnu 2018)

Příloha č.7: Palác Paço dos Duques de Bragança v Guimarães v Portugalsku – jedna z lokací filmového zpracování. (fotografie pořízena v březnu 2018)

Příloha č.8: Socha Johany Šílené v Tordesillas. Palác, ve kterém žila 47 let, byl zbourán v roce 1773. Dnes zde můžeme navštívit jen klášter svaté Kláry, kde bylo uloženo Filipovo tělo. (fotografie pořízena v prosinci 2016)